Տարեկան գինը 10 ռուբլի. կէս տարվանը 6 ռուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԷՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.

Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.

Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція „Мшакъ" Сергіевская ул., № 5.
Tiflis, Rèdaction „Mschak"

Խմբագրատան տելեֆօն № 253.

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզւով

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 20 կոպէկ.

Տպարանի տելեֆօն № 67.

„ԿՈՄԷՏԱ"
ԾԽԱԽՈՏԻ
ՎԱՐՉՈՒԻ
Առաջարկելով
«ԳԱԼԼԷԱ» 25 հ. 15 կոպ.
«ԱՐԻՍՏՕԿՐԱՏԻԿ» 25 հ. 30 կոպ.
«ԵՒԻԱ» 25 հ. 25 կ., 10 հ. 10 կոպ.

ФАБР МАРКА 1910 Т-ВА „КОМЕТА" ТИФЛИСЪ

ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ
ԳՈՐԾԱՐԱՆԻ
ԹԻԻՆԸ
հետեւեալ պապիրօսները
«ԻԴԷԱԼ» 25 հատը 15 կոպ.
«ՖՈՒՐՈՐ» 10 հատը 6 կոպ.

„ՌՕՍԿՕՇ" 25 հատը 10 կոպ., 15 հատը 6 կոպ.
„ԲԱՐԲԱ", „ՋՎՕՆ" եւ „ԷԽՕ" 20 հատը 5 կոպ.,

խնդրում է յարգելի հասարակութեան առանձին ուշադրութիւն դարձնել իր արդիւնաբերութեան բարձր յատկութեան վրա, որին ամենալաւ եւ փաստացի ապացոյց ներկայանում է իր արդիւնաբերութեան պահանջի պրօգրեսիվ զարգացումը: Մեծ քանակութեամբ պատուէրներ ստացած լինելու պատճառով, վարչութիւնը թախանձագին խնդրում է պարոնայք պատուիրողներին, յօգուտ իրանց շահերի, պատուէրներն ուղարկել վաղօրօք, որպ. այլ կարելի լինի իր ժամանակին գոհացումն տալ պատուիրողներին: Միեւնոյն ժամանակ վարչութիւնը ընդլայնում է ֆաբրիկան, որի համար արդէն ձեռնարկել է նոր շինութիւնների կառուցման և սարքաւորում է ստացված նոր սիստեմի մեքենաները: Կասկած չը կայ, որ այդօրինակ տեխնիկական կատարելագործութիւն մտցնելով՝ կէժանանայ արդիւնաբերական աշխատանքը, որը և կարելութիւն կը տայ ֆաբրիկայի արդիւնաբերութեան բարձր յատկութիւնը ապագայում եւս անխախտ պահելու:

182. 3—3

«ԿՕՄԷՏԱ» ընկերութիւն

ՅՈԳՆԱԾՈՒԹԻՒՆԸ
թէ մտաւոր եւ թէ ֆիզիքական՝ բժշկում է
ԲԱՈՒԷՐԻ ՍԱՆԱՏՕԳԷՆԸ
Բժիշկների տուած խորհուրդները միանգամայն ճրի ուղարկում է, ըստ առաջին պահանջման, ներկայացուցիչ ՖԱԲԻԱՆ ԿԼԻՆԳ-ՍԼԵԱՆԴԸ, Վարշավայում:
Կարեւոր նախազգուշացումն. ԲԱՈՒԷՐԻ իսկական Սանատօգէնը միայն արկղիկների մէջ է՝ կարմիր բանդէրօլով:

տռ. (В. 21365) 214. 1—1

ՄՕՏԵՆՈՒՄ ԵՆ ԻՐԱԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ ՅՈՅՍԵՐԸ

Մի մեծ քայլ առաջ անցաւ կովկասեան համալսարանի խնդիրը:

Պետական Դուման դրական որոշում կայացրեց կովկասեան համալսարանի օրինագիծ մշակելու մասին:

Եթէ օրինագիծը ընդունվի Պետ. Դումայի կողմից և միեւնոյն որոշումը կայանայ նաև Պետական Խորհրդում, այն ժամանակ վաղուց բղձացված կովկասեան բարձրագոյն կրթարանը կը մտնի իր իրագործութեան շրջանի մէջ:

Վաղուց Կովկասը սպասում է բարձրագոյն դպրոցի: Շատ տարիներ են անցել այն օրից, երբ իբրև հերթական հարց ասպարէզի վրա է դրվել բարձրագոյն կրթականի խնդիրը: Բայց նա միշտ հանդիպել է խոչընդոտների և արգելքների, որոնք իրանց անհեթեթութեամբ և անպատեհութեամբ զարմանք կարող են պատճառել յետագայ սերունդներին:

Բարձրագոյն դպրոցը կունենայ անպայման մեծ բարերար ազդեցութիւն մեր երկրի կուլտուրական զարգացման վրա ոչ միայն այն բանով, որ նա կը բանայ բարձր կրթարանի դռները երիտասարդ սերնդի առաջ, այլ և նրանով, որ նա կը մտցնի գիտնական մտածողութեան աւանդներ մեր երկրում և հաստատ հիմք կը դնի գիտնական ուսումնասիրութիւնների և հետազօտութիւնների, ստեղծելով գիտնական մթնոլորտ մեր մտաւոր գործունէութեան համար:

Պետական Դումայի ներկայ որոշումը կարեւոր է նրանով, որ բարձրագոյն դպրոցի պահպանութիւնը դրվում է կառավարութեան վրա, որը պէտք է աւելացնի եղած միջոցների վրա բոլոր պակասորդ գումարը պետական գանձարանից: Դա էական կէտ է, որովհետև մինչև այժմ հանգանակված գումարները, որքան էլ խոշոր լինեն, այնուամենայնիւ այնքան մեծ չեն, որ ապահովեն բարձրագոյն դպրոցի շինութիւնը և տարեկան ծախքերը: Եւ եթէ ամբողջ ծանրութիւնը բեռնվէր մասնաւոր նուիրաբերութեան վրա, հազիւ թէ շուտով հնարաւոր լինէր իրագործել բարձրագոյն դպրոցի հիմնադրութիւնը այն ուրուագծով, որպիսին անհրաժեշտ է լաւ սահմանադրված, ընդարձակօրէն բարեշինված և լուրջ կազմակերպված բարձրագոյն կրթարանի համար:

Եթէ չը լինէր պետական աջակցութիւնը համալսարանների և ուրիշ բարձրագոյն դպրոցների պահպանութեան գործում, այն ժամանակ շատ քիչ բարձրագոյն կրթարաններ գոյութիւն կունենային Ռուսաստանում: Եւ թէև վերջին ժամանակներումս հանդէս եկան մի քանի բարեգործներ, որոնք նուիրաբերեցին պատկառելի գումարներ բարձրագոյն կրթութեան համար, բայց նրանց թիւը դեռ եւս շատ փոքր է և նրանց տուած գումարները անկարող են ապահովել խոշոր դպրոցները:

Ճիշդ է, Ամերիկայում և Անգլիայում մասնաւոր նախաձեռնութիւնը մեծ գործեր է կատարել բարձրագոյն կրթութեան կազմակերպութեան ասպարէզում, բայց Ռուսաստանում դեռ այդքան ուժեղ և ձեռնհաս չէ մասնաւոր նախաձեռնութիւնը: Ուստի մեծ կարիք կայ պետական աջակցութեան:

Եւ Պետական Դումայի ձևակերպված որոշումը խիստ նպաստում է բարձրագոյն դպրոցի հաստատմանը մեր երկրում, եթէ միւս բարձրագոյն ատեաններն էլ վերաբերվեն նոյնպէս համակրական տրամադրութեամբ դէպի բարձրագոյն կրթարանի հաստատվելը մեր երկրում:

Ա. Քալանթար

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Մոսկվայից մեր ստացած մասնաւոր մի հեռագրից երևում է, որ այնտեղ յամառօրէն խօսում են մինիստրութեան կազմի մէջ լինելիք մօտալուտ փոփոխութեան մասին:

—

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)
7 մարտի

Պետերբուրգ.—Սազոնովը գիշերն անցրեց համեմատաբար հանգիստ: Տաքութիւնը առաւօտեան 37,9 էր, կէսօրին 38, զարկերակը 102, կանոնաւոր, շնչառութիւնը 28: Ինքնազգացումը գոհացուցիչ է: Թոքի բորբոքումը չէ լաւանում:

Պետական պաշտպանութեան մասնաժողովը ընդունելով, որ հրէական զաւառութեան անձինք կազմալուծում են զօրքը, հետևեալ ցանկութիւնն արտայայտեց. դանելով հրէաներին վնասակար տարր զօրքերի մէջ, մասնաժողովը ցանկանում է, որպէսզի մի օրինագիծ ներկայացվի հրէաների զինուորական ծառայութեան կարգի մասին:

—

Փարիզ.—Բար-Սիւրօբում կօմմունների պատգամաւորների և քաղաքային խորհրդատուների ժողովը մի բանաձև ընդունեց, որով պատգամաւորները և դեպարտամենտի սենատօրները հրաւիրվում են չը մասնակցել բիւջէտի քննութեան՝ մինչև որ կառավարութիւնը բաւարարութիւն կը տայ գինեգործներին: Գինեգործները խմբերով անցան փողոցներով դրօշակներով և աֆիշաներով, քաղաքային վարչութեան առաջ այրեցին թերթիկներ և երկու տիկնիկներ, որոնք ներկայացնում էին պրեմիէր-մինիստրին և սենատօր Բուրժուային, յետոյ դուրս եկան քաղաքից, ուր միտինգին սենատօր Մաստիւեարը ճառ արտասանեց յօգուտ գինեգործների պահանջների: Շամպանի գինեգործների միութիւնը որոշեց ամեն կերպ արգելք լինել, որպէսզի Օբ դեպարտամենտը չմտնի Շամպանի շրջանը, և անաջողութեան դէպքում դիմել ույժի և հրաժարվել հարկերը վճարելուց:

Ծովային նաւահանգիստներում մեծ յուզմունք է տիրում բանուորների մէջ: Տուլօնում գործադուլը կը տևէ մի քանի շաբաթ: Գործադուլաւորները բռնութիւն գործ դրեցին աշխատող բանուորների վրա: Բրէստում և Լօրիանում զինանոցների բանուորները ցոյցեր կազմեցին պահանջելով սահմանել աշխատավարձը մինիմում հինգ ֆրանկ և բողոքելով կառավարութեան մտադրութեան դէմ՝ արձակել օժանդակ բանուորներին: Մարսէյլի և միւս նաւահանգիստներն են եկել ծովային բանուորների ֆեդերացիայի պատգամաւորները՝ ընդհանուր գործադուլը կազմակերպելու համար, որ արդէն ֆեդերացիան սկզբունքով վճռել է:

Պատգամաւորների պալատ: Զինուորական մինիստրը, պատասխանելով զանազան հարցերի, ասաց, որ մինիստրութիւնը վճռել է ապահովել զօրաբանակը ամենալաւ ձիերով. ֆրանսիական հրացանը ամենալաւագոյն հրացաններից մինն է. Ֆրանսիան ունի փոքրացրած աւտօմատիկ հրացան: Թնդանօթների գնդակները կարելի է պատրաստել ամենակարճ ժամանակամիջոցում ցանկալի քանակութեամբ: Զինուորական ծառայութեան երկամեայ ժամանակի հետևանքները միանգամայն բաւարարութիւն են տալիս մինիստրին: Զօրքի պակասութեան դէպքում Ֆրանսիան կարող է յոյս դնել իր պանծալի արտասահմանեան լեգիոնի վրա և իր փայլուն զօրքերի վրա: Մինիստրը երախտագիտութիւն յայտնեց, օգնակ օֆիցերներին և յայտնեց թէ անհրաժեշտ է օրէնք ընդունել օֆիցերների կենսաթոշակները աւելացնելու մասին:

—

Տրիէստ.—Նաւաստիների և կաչեգարների մեծ մասը գործադուլ յայտարարեց, որովհետև նաւատէրերը չը համաձայնեցին մինիմում գրասենեակներ հաստատելու:

—

Խարկով.—Համալսարանում գործադուլը դադարեց: Պարապմունքները ընդունել են նորմալ բնաւորութիւն:

—

Թաւրիզ.—Սուլդուզից հաղորդում են, որ թիւրքերը հրդեհել են երեք շիա մզկիթներում ամբիոնները և պղծել են մզկիթները: Շիա ազգաբնակութիւնը զայրացած է: Ղարափափախների պաշտպանները բողոք ուղարկեցին Թաւրիզի իշխանութիւններին: Սպասվում են մի բատալիօն ասկեարներ:

—

Բեռլին.—«Նորդ.-Դոյտշե-Ալգ.-Ցայտունգը» հերքում է այն լուրերը՝ իբր Վիլհէլմ կայսրի դուստրը նշանվել է աւստրիական գահաժառանգի հետ:

Թիւրքաց փոխառութեան ստորագրութեան առիթով լրագիրները յօդուածներ են տպում թիւրքական ֆինանսների մասին. «Ֆօսսիշէ Ցայտունգը» գրում է, որ գերմանական և աւստրիական բանկերի մի խումբ իր շահերը ապահովել է պայմանագրերով, որոնց համաձայն Թիւրքիան զրկված է իրաւունքից ուրիշ փոխառութիւններ կնքել Գերմանիայում և Աւստրօ-Ունգարիայում մինչև 1912 թ. գարունը, իսկ ուրիշ երկիրներում իրաւունք չունի փոխառութիւն բաց թողնել աւելի պակաս կուրսով, քան գերմանօ-աւստրիականն է:

—

Գաագ.—Նաւաստիների միութեան քարտուղարը, Մեծ-Բրիտանիայի, Նորվեգիայի, Շվեդիայի, Դանիայի, Հօլլանդիայի, Բելգիայի և Ամերիկայի ատլանտեան ծովափի նաւաստիները և կաչեգարները որոշեցին աշխատանքները դադարեցնելու օրը և ժամը:

—

Վիեննա.—Այստեղ և Աւստրիայի ուրիշ քաղաքներում տեղի ունեցան ցոյցեր յօգուտ կանանց ընտրողական իրաւունքի:

—

Հռոմ.—Լուցցատին պալատում և սենատում յայտնեց, որ կաբինէտը հրաժարական տուեց: Թագաւորը այսօր ընդունեց սենատի և պալատի նախագահներին և Ջիոլիտտիին:

ՀԵՌԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔՈՒՄ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)
7 մարտի

Տօկիօ.—Քաղաքական շրջաններում արժանահաւատ լուր է պտտվում, թէ անգլօ-ճապօնական դաշինքի ստորագրութիւնից յետոյ Լօնդօնի ճապօնական դեսպան Կատօն կը փոխարինվի Պեկինի դեսպան Իւժինօվ: Պեկինում դեսպան է նշանակվելու արտաքին գործերի մինիստրի օգնական Իսին:

—

(Լրագիրներից)

Պեկին.—Դիպլօմատիական աղբիւրներից հաղորդում են, որ կայացաւ գերագոյն խորհրդի նիստը:

Այստեղ ընդունված սովորութեան համաձայն, խորհրդի անդամները պատռեցին իրանց զգեստները ի նշան վիշտ արտայայտելու: Խորհրդի անդամներից մի քանիսը առաջարկում էին դիմել ժողովրդին կոչով՝ «փրկել հայրենիքը»:

—

Պեկին.—Ռուսաստանի նօտան համարվում է կոպտական: Պետական խնամակալը յայտնեց խորհրդի մէջ, որ մերժել նօտան հնարաւոր է միայն այն ժամանակ, երբ խորհրդի անդամները գտնում են Չինաստանին կազմ ու պատրաստ պատերազմելու և իրանց վրա կը վերցնեն սոսկալի պատասխանատւութիւն:

—

Պեկին.—Պաշտօնեաների և առևտրական խաւերի մէջ նկատվում է անսովոր անհանգստութիւն:

Չինացիների քաղաքական ասօցիացիան, որ հետամուտ է հայրենիքի վերածնութեան, և առևտրական ընկերութիւնների խորհուրդը բազմամարդ ժողովներում բանաձև ընդունեցին՝ «մեռնել յանուն Մանջուրիայի, եթէ հարկ լինի»:

Ազգաբնակութեան մէջ արդէն լուրեր են պտտվում, թէ ռուսները գրաւել են Մանջուրիան բազմաթիւ զօրքով:

Ազգաբնակութեան յուզված դրութեան պատճառով պալատի պաշտպանութիւնը ուժեղացվեց:

Քաղաքական և առևտրական ընկերութիւնների ներկայացուցիչներին յայտնեցին, որ պետական խնամակալը հիւանդ է վշտից:

Պալատականները ժողովրդին յայտնեցին, որ պալատի մօտ ցոյց էր սարքել, թէ Մանջուրիան չի յանձնվի և, հարկաւոր եղած դէպքում, ժողովուրդը կը կանչվի զօրքերի օգնութեան:

ԺԱՆՏԱԽՏ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)
7 մարտի

Խաբարովսկ.—Ամուրի երկաթուղագծի վրա լայն միջոցներ են ձեռք առնվում ժանտախտի մուտքը փակելու համար: Շինվում են բարաքներ:

Խարբին.—Մեռնողներ չեղան: Համաճարակը դադարում է:

Օդեսսա.—Քաղաքապետը պարտադիր որոշումն հրատարակեց, պատուիրելով տնատէրերին մաքրել քաղաքը մինչև ապրիլի 10-ը և աջակցել մկների խմբերին ոչնչացնելու թափառող կատուներին: Ժանտախտով վերջին հիւանդը առողջացաւ:

ԿԻԼԻԿԵԱՆ ԽԱԲԻԿՆԵՐ

—

Մարաշ, 11 փետրվ. (ն. տ.)

✦ Ձմեռը, որ ուշացաւ մինչև Նոր-Տարին, տարօրինակ խստութեամբ մը վրայ հասաւ: Ցունվարը ամբողջ և անընդհատ ձիւնեց, և այնպիսի վայրեր, օրինակի համար ինչպէս Հալէպի և Ադանայի դաշտը, ուր բնաւ ձիւնի երես չէին տեսներ, այս տարի ծածկուեցան ձերմակ սաւանով:

Ճամբաները գոց, պօստը շաբաթներով արգիլուած, Բէյրութ-Հալէպ շոգեկառքը կեցած, հարիւրաւոր ճամբորդներ սառած և վերջապէս հազարաւոր կենդանիներ՝ անսովոր այս վիճակին՝ անօթութենէն և ցուրտէն սատկած:

Ահա վիճակը՝ այս ձմերուան, որ շարժումը և կեանքը կասեցուց այս կողմերը:

Ամսիս սկիզբը տեղացող անձրևը և հաբուէն հովը յոյս կուտան սակայն, որ գարունը հեռու չըլլայ թերևս:

✦ Վեհ. Իզմիրլեանի մահուան գոյժը Զէյթուն գտնուածս միջոցին եկաւ: Կիլիկիոյ վշտահար կաթողիկոսը փութկոտութիւն ունեցած էր հեռագիրներով իր թեմին ամեն կողմը ծանուցանել ազգային սուգը և հրամայել, որ հանդիսաւոր հոգեհանգիստներ տեղի ունենան:

Թաղման կիրակին, հոն ալ, Ուլնիոյ լեռանց այդ ծոցին մէջ, քաջարի լեռնական հայութիւնը անգամ մըն ալ զգաց՝ իր վառ կուրծքին տակ՝ սրտի բաբախումը համազգային մեծ կսկիծին:

Կաթողիկոսական փոխանորդ Վաղարշակ վարդապետ հակիրճ քարոզով մը երևան հանեց Իզմիրլեանի կեանքն ու գործունէութիւնը, որմէ ետք փառաւոր հոգեհանգիստ մը տեղի ունեցաւ խուռնախուռն բազմութեան մը ներկայութեան, որու մէջ կը գտնուէին, ի միջի այլոց, Զէյթունի լուսամիտ կայմակամը, միւֆթին և կառավարութեան միւս պաշտօնեայք:

✦ Կիլիկիոյ մէջ այժմ կայ հինգ ազգային որբանոց՝ Հաջին, Դէօրթ-Եօլ, Հասան-Բէյլի, Մարաշ և Այնթապ: Պատսպարեալներու թիւն է մօտաւորաբար 550 աղջիկ և 850 մանչ, ընդամենը 1400 որբ՝ երկսեռ: Ասոնք կը պահուին մաս մը՝ կառավարական 10,000 ոսկի նպաստէն և մաս մը՝ բարերարներու նուէրներով:

Օսմանեան կառավարական, գերմանական, անգլիական, ամերիկեան և լատին միսիօնարութեանց որբանոցներուն մէջ գտնուածները այս թիւին քանի մը պատիկին կը հասնին, և ուր այդ խեղճ որբերը՝ մեր տարաբաղդ ազգին՝ կը ստանան բոլորովին տարբեր կրթութիւն մը, տարբեր շունչերու տակ՝ դառնալով այսպէս նոր աղէտ մը —որբերու չարդ մը:

Ազգային որբանոցաց ընդհանուր տնօրէնն է Խաչատուր Գուուզեան, ծանօթ հրապարակագիրը, վերջին ծայր հոգածու և գուրգուրացող հայր մը մեր որբերուն: Բայց

որբախնամ յանձնաժողովին գործունէութիւնը, դժբաղդաբար, հեռու է նախանձելի ըլալէ:

Նախորդ նամակս՝ Սիսէն գրուած՝ յիշածս Ադանայի որբանոցին հանգոյցը լուծուած է, ինչպէս կարելի էր գուշակել՝ ի նպաստ կուսակալութեան: Ուրիշ կերպ ալ կրնա՞ր ըլալ: Մի-Նա

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՃԱՆԱՊԱՐՀՈՐԴԱԿԱՆ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

IX

Մոսկվա, 21 փետրվարի

Այսօր Մոսկվայում տեղի ունեցաւ մի համակրելի և կարեւոր համագումարի բացումը:

Դա այն գործողների համագումարն է, որոնք նպատակ ունեն գիւղատնտեսական օգնութիւն հասցնել ազգաբնակութեանը:

Համագումարը գրաւել է անդամների մեծ թիւ և քննութեան համար նշանակված են բազմազան զեկուցումներ:

Այդ համագումարին մեծ նշանակութիւն են տալիս զեմստվօները և տեղական գործողները, նոյնպէս և կառավարչական մի քանի շրջաններ:

Երէկ երեկոյեան տեղի ունեցաւ համագումարի անդամների «հանդիպումը»: Այդ անունով կոչված էր այն նախնական տեսակցութիւնը, որ անպաշտօնական կերպով և մասնաւոր զրոյցներով պէտք է ծանօթացնէր մեզ, համագումարի անդամներիս, միմեանց հետ:

Հանդիպումը ջերմ էր:

Հին և նոր ծանօթներ պատահում էին միմեանց, պատմում իրանց գործունէութեան մասին, պայմանաւորվում առաջիկայ զբաղմունքների վերաբերութեամբ:

Այդտեղ տեսայ շատերին անցեալ տարվայ պետերբուրգեան համագումարի անդամներից:

Յիշատակեմ մի քանի անուններ:

Ահա Ս. Մերտվագօն, խմբագիրը նախկին «Хозяинъ», իսկ ներկայումս «Нужды Деревни» շաբաթաթերթի: Նա ընդհանուր հասարակագիտական հայեացքներով տոգորված մի անձ է և ներկայ համագումարից սպասում է մի քանի ընդհանուր կազմակերպչական և կրթական խնդիրների լուսաբանութիւն:

— Համագումարը մի որոշ աստիճան կը հանդիսանայ ծանրաչափ՝ պարզելու այն տրամադրութիւնը, որ գոյութիւն ունի տեղական գործիչների շրջաններում:

Մենք շօշափում ենք ժամանակակից մի քանի կարեւոր դէպքեր: Մերտվագօն որոնում է նրանց մէջ բնորոշ հանրային գծեր:

Ահա Ն. Բլանդօվը, նախագահը Մոսկվայի Գիւղատնտեսական Ընկերութեան: Նա պատմում է, որ համագումարը լինելու է բազմամարդ, որ անդամների թիւը այժմ իսկ, համագումարի բացումից առաջ, արդէն անցել է առաջին համագումարի անդամների թւից: Բլանդօվը դէս ու դէն է վազում, հեռախօսով բանակցում ոստիկանական վարչութեան հետ, որ թոյլատրեն ներկայ մասնաւոր «հանդիպումը» կայացնել: Եւ մի քանի ժամանակից յետոյ հանգստացած գալիս է և յայտնում, որ հանդիպումը թոյլատրված է:

— Ո՞վ պէտք է լինի համագումարի նախագահը,—հետաքրքրվում են շատերը:

Բլանդօվը բացատրում է, որ ինքը կը բանայ համագումարի նիստը և յետոյ կառաջարկէ անդամներին ընտրելու նախագահ: Իրանք դիմել են զանազան անձերի և վերջ ի վերջոյ կանգ են առել Մոսկվայի Գիւղատնտեսական ճեմարանի դիրեկտոր Իվերօնովի վրա:

Ահա պրօֆէսոր Ս. Ֆորտունատօվը իր համակրելի և սրտագին խօսակցութեամբ: Մենք կարճ ժամանակամիջոցում մտաբերեցինք շատ բան մերձակայ անցեալից: Ֆորտունատօվը առանձին տենչանքով սպասում է գիւղատնտեսների նոր սերունդների եռանդուն գործունէութեան և յոյս ունի, որ նրանց կաջողվի աւելի լաւ պայմանների մէջ գործել, քան մենք ենք ունեցել մեր տրամադրութեան տակ:

Ահա Օշանինը, Եարօսլավի նահանգի զեմստվային հին և եռանդուն գործողներից մէկը: Նա շատ մօտ է առնում իր սրտին համագումարի ծրագրի մի քանի կէտերը: Մասնաւորապէս նա հետաքրքրվում է կաթնատնտեսական խնդիրներով: Ահա և Պիոտրաշկօն՝ նոյն նահանգի գործունեայ ագրօնոմը:

Այստեղ է և Տօտօմեանցը: Նա պատրաստել է զեկուցում ընկերակցութիւնների, կօօպերացիաների մասին: Մենք խօսեցինք այդ հիմնարկութիւնների զարգացման և տարածման մասին:

— Եթէ հարուստ հայերից մէկը նուիրաբերէր մի յատուկ գումար այդ նպատակով, կարելի էր սկիզբը դնել մի մեծ օգտաւէտ գործի հայ ազգաբնակութեան շրջանում,—ասում էր նա:

Նա տուեց ինձ իր նոր բրօշիւրներից երկուսը, որոնց մէջ խօսվում է կօօպերատիվների մասին: Այնուհետեւ նա ստացաւ ինձանից տեղեկութիւններ Ժամհարեան գիւղատնտեսական դպրոցի մասին, որով նա հետաքրքրվում է:

Այդտեղ պատահեցի և Վասիլիյ Վարդանեանցին, որ մի ժամանակ Թիֆլիսի սպանդանոցի անասնաբոյժն էր, իսկ այժմ պաշտօն ունի զեմստվօյում: Մտադիր է եռանդուն մասնակցութիւն ունենալ համագումարի զբաղմունքներում:

Ահա և Բլաժինը, որը մի քանի անգամ եղել է Անդրկովկասում և ծանօթ է մեր երկրի ալպիական պայմանների և կաթնատնտեսութեան հետ: Նա ցաւ է յայտնում, որ Անդրկովկասը այն ծաւալով և ոյժով չէ զարգացնում լեռնային տնտեսութիւնը, որը նա կարող է, եթէ ղեկավար շրջանները աջակցեն հեղինակաւոր կերպով:

Ահա և Լէմուսը: Նա դասախօսում է Մոսկվայի Գիւղատնտեսական ճեմարանում և խմբագիրն է «Молочное Хозяйство» թերթի: Նրա հետ երկար զրոյցի ենք բռնվում: Նա խնդրում է, որ ես՝ իբրեւ նախկին Միդդենդորֆեան գիտական արշաւանքի անդամ՝ տամ նրա թերթի համար մի յօդուած այդ արշաւանքի երեսնամեակի առիթով: Ես խոստացայ գրի անցկացնել մի քանի բնորոշ յիշատակելի գծեր:

Անվերջ կը լինէր և միւս ծանօթների ու գործողների թւելը:

Աշխոյժ և կենդանի զրոյցից յետոյ ցրվեցինք մեր տեղերը:

Այսօր տեղի ունեցաւ համագումարի հանդիսաւոր բացումը:

Ինչպէս ծրագրված էր, Բլանդօվը բացեց նիստը և առաջարկեց նախագահ ընտրել Իվերօնովին:

Մեծ ղակնծահարում լցված հասարակութիւնը ծափահարութեամբ ընդունեց առաջարկը:

Իվերօնովը, նուիրելով ջերմ խօսքեր ռուսական գիւղատնտեսութեան մեծագոյն գործող ծերունի Ստեբուտին, առաջարկեց ընտրել նրան համագումարի պատուաւոր անդամ:

Որոտացին ոգեւորված երկարատեւ ծափահարութիւններ: Որոշվեց ուղարկել հեռագիր Ստեբուտին, որը տկարութեան պատճառով չէ կարող գալ համագումարին:

Այնուհետեւ կարդացվեցին համագումարի կազմակերպութեան վերաբերեալ զեկուցագրեր և արտասանվեցին մի շարք ողջոյնական ճառեր համագումարի բացման առիթով: Բազմաթիւ էին ճառերը: Ես արտասանեցի մի քանի խօսք Կովկասեան Գիւղատնտեսական Ընկերութեան կողմից:

Կարդացվեցին և ստացված հեռագիրները:

Տիրում է ջերմութիւն և աշխոյժ տրամադրութիւն: Ս. Քալանթար

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

Բնակարանային հարցեր

Նոր-Բայազէտ, 28 փետրվարի

Յաճախ լրագրութեան մէջ առիթ ենք ունենում կարդալու, որ մեծ քաղաքներում ժողովրդի զանազան դասակարգեր զբաղվում են բնակարանային խնդիրներով, և որ վարձեմնակ տարրը, առաւելապէս օտարականներ (բանւորութիւնը, ծառայող դասը և այլ ոչ տեղացիներ), գրեթէ սաստիկ նեղվում է՝ յարմար բնակարաններ չը գտնելով: Իսկ երբ գտնվում են այդպիսիները, նրանք չափազանց թանգ են, և այլ և այլ դժուարին պայմաններ են սահմանվում վարձակալների համար:

Որքան բնակարանային հարցերը մաքեր են զբաղեցնում մեծ քաղաքներում, ուր մարդիկ, ընկերութիւններ ելք են որոնում դուրս բերել վարձող տարրը բնակարանային կրիզիսից, որքան այդ քաղաքներում կազմակերպութիւններ են առաջ գալիս ընկերական հիմունքների վրա կամ միահամուռ ոյժերով հանրակացարաններ և էժան բնակարաններ շինել և մատչելի դարձնել նրանց վարձակալների համար, մեզանում ընդհակառակն շատ տներ դատարկ են մնում և իրանց տէրերին մեծ կրիզիսի ենթարկում:

Այս բօպէին մեզանում կը գտնէք տների ամբողջ շարքեր, որոնք երբեմն քրէհով են տրվել զանազան մարդկանց և որոնք մասնաւոր վարձ են բերել իրանց տէրերին, այժմ, ընդհակառակն, փոխանակ տիրոջը մի որոշ օգուտ բերելու, դեռ ևս բնակարանային (կալուածական) տուրքերը չեն լրացնում...

Մի տուն, որ շինվում է հազար ու մի նեղութիւններով կամ թէ մի 5,000 րուբլի փող է կլանում և տիրոջը անհագին պարտքերի տակ է գցում, տարէնը վարձագին է ունենում շատ-շատ 200—250 ր., այսինքն 4—5% տարեկան, այդ անհագին գումարի դէմ: Կամ թէ մի շինութիւն, որ բաղկացած է 3—5 սենեակից և որը տարեկան մօտ 15 ր. կալուածական հարկ է վճարում, նա բերում է տիրոջը ամսական քրէհ ոչ աւել ոչ պակաս 10 ր.: Դա դեռ այն բաղդաւոր տունն է, որը մի որոշ գումար է բերում տիրոջը: Այն ինչ՝ կան նաև այնպիսիներ, որ փոխանակ 4—5 ր. ամսական վարձագին ունենալու՝ դեռ ևս փակ մնալով մի բան էլ վնաս են հասցնում տիրոջը (կարկատան, կալուածահարկ, պահպանութիւն և այլն):

Երբ ուրիշ քաղաքներում տներ և բնակարաններ չեն ճարվում թէ կենողների և թէ հասարակական ու կառավարչական հիմնարկութիւնների համար, մեզանում ընդհակառակն կառավարչական և հասարակական հիմնարկութիւնները տասից ոչ աւել բնակարան են բռնում: Ոստիկանատնից, զօրանոցից, քաղ. ուսումնարանից, գանձարանից, բանտից, հաշտարար դատարանից, հիւանդանոցից և պօստային գրասենեակից զատ մեզանում ոչ մի տուն ապահովված չէ՝ իր վարձակալներով, որոնց՝ մատները վրա կարելի է համարել: Նոյն իսկ ծառայողներից շատերը առանձին բնակարաններ չեն վարձում իրանց համար, այլ նրանցից մի մասը ուրիշ տնւորների հետ է ապրում (нахлѣбникъ) մի որոշ ամբողջ փող վճարելով կամ թէ երկուսը միասին մի տուն են վարձում:

Հարկաւոր է և այն ասել, որ կան նաև տներ ու բնակարաններ, որոնք բացի քրէհ չը բերելուց՝ դեռ տարիների ընթացքում կալուածական պարտքերի տակ են ճնշվում, հետեւապէս այդպիսի շինութիւնները՝ բացի խարխլվելուց՝ քիչ են մնում որ ծախվեն տուրքերի փոխարէն:

Ահա թէ որ աստիճան խղճալի դրութեան մէջ է բնակարանային հարցը մեզանում: Գ. Սինանեան

Դպրոցական հանդէսներ

Ախալցխա, 21 փետրվարի

Ամսիս 15-ին տեղիս Կարապետեան դպրոցում տեղի ունեցաւ նոյն դպրոցի աշակերտական հանդէսը, որն անցաւ աջող:

Յաջորդ օրն եղաւ Եղիսաբէթեան դպրոցի հանդէսը աշակերտուհիների համար: Աշակերտ-աշակերտուհիներից կազմված երգեցիկ խումբը, ղեկավարութեամբ Պ. Տէր-Կարապետեանի, երգեց ազգային, ժողովրդական և մալորոսիական երգեր, որոնք հաճելի տպաւորութիւն թողին: Աշակերտուհիներն արտասանեցին հայերէն և ռուսերէն ոտանաւորներ: Խաղացին նաև մի մանկական պիէս՝ «Մօցարտի մանկութիւնը», որի դերերը աշակերտուհիները կատարեցին աշխուժով:

Ծրագիրը հարուստ էր և բազմազան:

Մանուկների անմեղ դէմքերը արտայայտում էին անսահման ուրախութիւն, և նրանց առողջ ծիծաղը բռնել էր դահլիճը:

Իսկ փետրվարի 20-ին կայացաւ Կարապետեան դպրոցի տարեկան ակտը:

Հոգաբարձութեան անդամ Գ. Արաբեանը տուեց Կարապետեան և Եղիսաբէթեան դպրոցների տնտեսական մասի հաշիւը, որից երեւաց, որ նախահաշուից խոշոր շեղումներ չեն եղել: Յետոյ Կարապետեան դպրոցի աւ.-ուսուցիչ Գ. Տէր-Յակոբեանը կարդաց դպրոցի 1909—10 ուս. տարվայ ուսումնական մասի մանրամասն զեկուցումը:

Դպրոցը, ըստ աւ.-ուսուցչի զեկուցման, ուսման նկատմամբ ցոյց է տուել բաւարար առաջադիմութիւն: Զեկուցումից յետոյ, Գ. Տէր-Յակոբեանը ցաւ յայտնեց, որ հասարակութիւնը հարկաւոր ուշադրութիւն չէ դարձնում կրթական գործի վրա:

Բեմը զարդարված էր պատկերներով և եղևնու ճիւղերով: Պ. Տէր-Կարապետեանի երգեցիկ խումբը երգում էր զանազան երգեր, որոնցից շատ գեղեցիկ էին՝ «Իմ չինարի եարը», «Ազգատ կինը» և «Շողերը». վատ չէին և միւսները: Արտասանվեցին մի շարք հայերէն և ռուսերէն առակներ ու ոտանաւորներ:

Բեմ էին հանված երկու մանկական պիէսներ՝ «Գրագրի տղան» և «Ազատութիւն», որոնք անցան առանց աչքի ընկնող թերութիւնների: Թէ ոտանաւորները, և թէ պիէսները պատրաստված էին խնամքով:

Երկսեռ հասարակութիւնը դահլիճում աւելորդ տեղ չէր թողել: Ախպէր

Աւազակախմբերից մաքրված մի շրջան

Զաքաթալա, 4 մարտի

Գարունը դեռ նոր է սկսվում մեր շրջանում, դեռ նոր պիտի հաղորդակցութիւնները բացվեն Զաքաթալայից Թիֆլիս, Նուխի և ընդհակառակը, որ շրջանիս անհանգիստ բնակիչների—աւազակների—փոքրիկ խմբեր երեւացին, որոնք այստեղ-այնտեղ սկսեցին ճամբորդներին թալանել, կողոպտել, սպանել... 10 օրվայ ընթացքում կատարվեցին շրջանումս մի շարք անդթութիւններ աւազակային խմբերի ձեռքով: Ամբողջ ազգաբնակութիւնը ահ ու սարսափի մէջ ընկաւ. ոչ ոք չէր վստահանում տնից դուրս ելնել, իր գործով որեւէ տեղ գնալ: Ահա մի քանի օրվայ մեր քաշած հոգեկան անհանգստութիւնը, որ, բարեբաղդաբար, շատ կարճատեւ եղաւ մեզ համար: Մեր շրջանի կառավարիչ գնդապետ Ա. Ե. Սուշչինսկիի ձեռք առած եռանդուն միջոցներին ենք պարտական, որ 5—6 օրվայ ընթացքում շրջանիս բոլոր աւազակախմբերը բնաջինջ եղան. ոմանք ողջ-ողջ կալանաւորվեցին, ոմանք սպանվեցին, ոմանք էլ իրանք եկան անձամբ ներկայացան իրանց: Այսօր մեր կառավարիչը հեռագիր ստացաւ Բէլաքենից, որ այնտեղի աւազակներից 2-ը սպանվել է, 3-ը կալանաւորվել. անմիջապէս շտապեց սպանութեան վայրը: Գնդապետի անունը ահ ու սարսափ տարածեց այդպիսով և նրանց վրա, որոնք մտածում էին գարնանը թալան-թալան, աւեր, սպանութիւններ կատարելու ամենուրեք մեր շրջանում: Ժողովրդի ուրախութեանն ու ցնծութեանը չափ ու սահման չը կայ: Սօյդադէ

Հեղեղի վտանգը Լեախվայի ձորի շրջանում

Գօրի, 6 մարտի

Յունվարի 1-ից սկսած մինչև փետրվարի 3-ը եկած ձիւնը, որ 2 արշինից աւելի շերտով ծածկել էր սարերը և տափարակները, արդէն սկսել է հալվել և մեր Գօրուն ու Լեախվա գետի ափերին գտնվող բոլոր գիւղերին սպառնում է մեծ վտանգ: Եթէ անհագին քանակութեամբ եկած այդ ձիւնը, որ պառկած է այստեղից սկսած մինչև Ասեթիայի սարերը և աւելի հիւսիս, սկսի հալվել և եթէ այդ հալվելու ժամանակ անձրև էլ գայ, ապա կարելի է վստահաբար ասել, որ ամբողջ Գօրին և սրա շրջակայ շատ գիւղեր Լեախվա գետին զոհ կը գնան: Բացի դրանից՝ այն բոլոր այգիները, որոնք գտնվում են Լեախվայի տարածութեան վրա, բոլորովին կը սրբվեն ու քարուքանդ կը լինեն՝ թողնելով աղքատ գիւղացուն ձեռը ծոցին: Այս բոլորը ի նկատի ունենալով՝ լաւ կը լինէր, որ մեր գաւառապետը և քաղաքագլուխն այս կարեւոր խնդրի վրա լուրջ ուշադրութիւն դարձնէին և, քանի ուշ չէ, խորհրդակցելով ում հետ հարկաւոր է, առաջն առնէին սպառնացող մեծ վտանգի: Այլապէս ուշ կը լինի, երբ ամեն բան աւերակ կը դառնայ, ինչպէս եղաւ 1895 թւին: Գօրեցի

ԱՍԽԱԲԱԴԸ ԵՒ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

II *)

Կասպից ծովից արեւելք, հարիւրաւոր վերստեր հեռու, տարածվում է Ասխաբադ քաղաքը՝ միջին-ասիական երկաթուղու ճանապարհի վրա: Տեղական անձնաւորութիւնների ասելով, Ասխաբադը իր անունը ստացել է տեղական թիւրքմէնների «Էշգխաբադ» բառից, որ նշանակում է «սիրոյ» կամ «ուրախութեան» քաղաք. և ինչպէս պատմում են, Ասխաբադը ունեցել է իր ուրախ շրջանը դեռ Կուրօպատկինի՝ այս շրջանում կառավարչութեան օրերում, երբ կապիտալը, դեռ նոր ոտք կոխած՝ այդ ամայի վայրը, կենդանութիւն ու զուարթութիւն էր սփռել իր շուրջը, երբ մարդիկ՝ դեռ քիչ ծանրաբեռնված կեանքի հոգսերով՝ իրանց բաւականութիւնների ետեւից էին ընկած, մանաւանդ որ տաք կլիման, պարզ երկնակամարը փայլուն արեւով և պայծառ աստղազարդ գիշերներով գրգռում, վարժեցնում են սեղկ ու զուարճասէր կեանքի:

Ասխաբադը սրանից 30 տարի առաջ եղել է միայն տեղական թիւրքմէնների մի փոքրիկ աուլ, որը ներկայումս էլ գտնվում է քաղաքից դուրս. սակայն ռուսական տիրապետութիւնից անմիջապէս յետոյ, Կուրօպատկինի կառավարչութեան օրերում, Ասխաբադը լցվում է բազմաթիւ գաղթականներով և, շնորհիւ Կուրօպատկինի, ծաղկում ու աճում է օրէ-օր, այնպէս որ ներկայումս, 25 տարի անց, դարձել է մի գեղեցիկ քաղաք՝ աւելի քան 30,000 բնակիչներով:

Կուրօպատկինը ամեն ջանք գործ է դրել գեղեցկացնելու և զարդարելու Ասխաբադը: Նրա ջանքերով կառուցված են տղայոց, աղջկանց իմնազիաները, քաղաքային դպրոցը, քաղաքից դուրս Կուրօպատկինեան հրսկայական այգում այգեգործական դպրոցը և մի շարք աչքի ընկնող հիմնարկութիւններ քաղաքում: Նրա հիմնած լայն, երկար և ուղիղ փողոցների, որոնցից ամենամեծը՝ 6 վերստ երկարութեամբ՝ ի պատիւ նրա կոչվում է Կուրօպատկինեան պրօսպէկտ, երկու կողմից համաչափ տնկված են ծառեր, որոնք առանձին գեղեցկութիւն են տալիս քաղաքին, մանաւանդ գարնանը. սակայն նրա ջանքերը՝ արթէզեան ջրհորների միջոցով ոռոգելու քաղաքը և շրջակայքը՝ ապարդիւն անցան, և Ասխաբադը մինչև այսօր էլ տառապում է ջրի պակասութիւնից: Գարնան կանաչած բոյսերը շուտով թարշամում են արևի կիզիչ ճառագայթների տակ, և հողը ամիսներ շարունակ անձրևի ջրի երես անգամ չը տեսած՝ ճաքճքվում է ծարաւից: Այդ է պատճառը, որ քաղաքից դուրս, շրջակայքը անապատի տպաւորութիւն է թողնում, և ամեն անգամ բարձրացող քամին փոշու ամպերով լցնում ու ծածկում է քաղաքը: Փոշու առաջն առնելու համար քաղաքը խճով քարում են ու շաբաթը երկու անգամ ջրում են փողոցները, սակայն իւրաքանչիւր օր փոշու ամպերով ծածկված փողոցներն ու դեղնատերև ծառերը միայն անխօս վկաներ են անցորդների համար:

Բնութիւնը Ասխաբադում գրաւիչ է գարնան 1—2 ամիսը միայն, երբ ծաղկած ակացիաների բուրմունքով լցվում են փողոցները և երբ բուսականութիւնը երեւում է իր թարմ ու հարազատ կանաչ գոյնով:

Կասկած չը կայ, որ մշտական փոշին վնասակար հետևանք է ունենում թօքերի, ինչպէս նաև աչքերի համար: Բացի դրանից՝ Ասխաբադում տարածված է տեղական մի վէրք «պէնդինկա» անունով: Անբուժելի վէրքը դուրս է գալիս գլխաւորապէս դէմքի վրա և մի տարուց յետոյ միայն չորանալով թողնում է իր անջնջելի և երբեմն շատ տգեղ հետքերը այտերի, ինչպէս նաև քթի վրա: Պինդինկան առաւելապէս դուրս է գալիս տեղացիների, փոքր հասակից այդտեղ ապրած քնքոյշ սեռի, ինչպէս նաև նրանց վրա, որոնք կեղտոտ առուի ջրով լուանում են իրանց ձեռքերն ու երեսները: Մեզ պատմում են Բուխարայի մի աւելի տարօրինակ ու զարշելի վէրքի մասին, թէ ինչպէս մարդկանց կաշու տակ աճում ու զարգանում են որդեր, որոնցից առանձին զգուշութեամբ պիտի ազատվել: Ինչպէս ասում են, վէրքի գոյանալու պատճառը զարշահոտ ճահճային ջուրն է, որ ստիպված են խմել այնտեղի բնակիչները, սակայն Ասխաբադի խմելու ջուրը, դրան հակառակ, մաքուր է և առողջարար:

Այս համառօտ նկարագրութիւններից յետոյ մեզ մնում է աւելացնել, որ ներկայումս Ասխաբադում ապրում են աւելի քան 700 տուն հայեր, որոնցից շատ շատերը իրանց երկրորդ հայրենիքն են համարում Ասխաբադը, հաստատուն գործերով կապված են քաղաքի հետ և թերևս տրամադիր էլ չեն բաժանվել Ասխաբադից:

Տեսնենք, թէ ովքեր են հայ գաղթականները և ինչով են զբաղվում նրանք: Հայկունի

*) Տես «Մշակ» № 46.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

◆ Այսօր, մահմեդականների Նօվրուզ-Բայրամ տօնի առիթով, Թիֆլիսի պարսից հիւպատոսը շնորհաւորանքներ կընդունէ իր հայրենակիցներից և ցանկացողներից:

◆ Երկուշաբթի, ամսիս 7-ին, երեկոյեան կայացաւ Թիֆլիսի մեշչանների (հարկատուների) լիազօրների ընդհանուր ժողովը: Ամենից առաջ ժողովականները, մեշչանների աւագի առաջարկութեամբ, յոտնկայս յարգեցին հանգուցեալ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Մատթէոս II-ի և քաղաքագլուխ Չերքեզօվի յիշատակը: Ապա ժողովը զբաղվեց չունեւորներին ապառիկներից ազատելու, ծխից բաժանվողների, նոր անդամներ հասարակութեան մէջ ընդունելու, կամ ազատ համարվողներին վկայական տալու և որդեգրութեան հարցերով, քննեց նաև ներկայ 1911 թ. եւլմուտքի հաշիւը, որը թեթև փոփոխութեամբ ընդունվեց: Այնուհետև ժողովն անցաւ աւագի զեկուցումը լսելու, այս յունվարին լիազօրների ժամանակամիջոցը լրացած լինելու առիթով, առաջիկայ 1911—1913 թ. համար նոր 100 հոգի լիազօրներ ընտրելու, բաժանելով քաղաքի 12 թաղերը չորս ընտրողական շրջանի: Այս հարցը շատ աղմկալից էր և երկար վիճաբանութեան առարկայ դարձաւ, և վերջ ի վերջոյ ժողովը, վերոյիշեալ զեկուցման դասաւորութիւնը, ըստ առաջարկութեան Մ. Զմշկեանի, միաձայնութեամբ ընդունեց:

◆ Թիֆլիսի տղայոց 1-ին գիմնազիայի նախկին վերատեսուչ Գամկրելիձէի պատւին, նրա համակրողների մի խումբը, մարտի 6-ին, «Վեսոցել» հիւրանոցում ճաշ տուեց: Գամկրելիձէի անունով մի թոշակաւոր է հաստատված 1-ին գիմնազիայում:

◆ Վերադարձաւ Թիֆլիս վիպասան Ալ. Ահարոնեանը:

◆ Ստացանք Մարիամեան-Յովնանեան օրիորդաց դպրոցի 1908—1909 ուսումնական տարվայ տեղեկագիրը, որից քաղուածքներ կանենք հետեւեալ անգամ:

◆ Մարտի 13-ին Արքունական թատրոնում կը կայանայ Լիսօվսկիի վերջին դասախօսութիւնը «Ինտելիգենցիայի ողբերգութիւնը» թեմայով:

◆ Մեզ խնդրում են պօստային վարչութեան ուշադրութիւնը դարձնել այն անկարգ երևոյթի վրա, որ տիրում է փաթեթներ (посылка) ստանալու բաժանմունքում: Այդտեղ հին ծառայողները փոխարինված են նորերով և մի փաթեթ ստանալու համար մարդ հարկադրված է լինում սպասել ամենապակասը կէս ժամ: Ստացողների արդար տրտունջներին և բողոքներին այդ աննորմալ երևոյթի դէմ վերջ չը կայ:

◆ Ուրբաթ, ամսիս 11-ին, երեկոյեան ժամը $8^{1}/_{2}$-ին, Թիֆլիսի ժողովարանի դահլիճում Թիֆլիսի ֆրանսիական գաղութը Ալիանս-Ֆրանսէզի նախաձեռնութեամբ կազմակերպելու է մի երեկոյթ, որը բաղկացած կը լինի ինչպէս թատրոնական, այնպէս և երաժշտական բաժիններից, յօգուտ Սէմիրէչինսկի երկրաշարժից վնասվածների: Տոմսակների գներն են 3—1 ր.:

◆ Թիֆլիսի նահանգի վրաց ազնուականութեան ժողովը Քութայիսի նահանգի և Բաթումի շրջանի խիստ ձմեռից վնասված ազգաբնակութեան օգտին յատկացրեց 2,000 րուբլի և կազմեց առանձին հանգանակիչ մասնաժողով:

◆ Ֆունիկուլէրը մարտի 6-ից արդէն գործում է:

◆ Այսօր երաժշտական դպրոցի շինութեան մէջ տեղի կունենայ երրորդ երաժշտական երեկոյթ յօգուտ նոյն դպրոցի աղքատ աշակերտուհիների:

◆ «Յ. Բ.»-ը յայտնում է, որ տպագրական գործի վրացական ընկերութեան վարչութեան նախագահ է ընտրվել իշխ. Իվ. Բարաթօվը, փոխ-նախագահ՝ իշխ. Վ. Մաչաբէլի, քարտուղար՝ Տկավաձէ և գանձապահ՝ Ջիկօվանի: Ընկերակցութիւնը վճռել է հրատարակել մի ռուսերէն և մի վրացերէն լրագիր:

◆ Վրաց հոգևոր սեմինարիայի նոր տեսուչ է ընտրվել Երօֆէյ վարդապետը:

◆ Այս տարվայ ապրիլ ամսին Վարշավայում կայանալու է համառուսական 10-րդ ջրանցքային համագումարը, որին մասնակցելու համար Թիֆլիսի քաղաքային վարչութիւնը ուղարկում է ինժ. Կուրդիանիին:

◆ Թիֆլիս քաղաքի անշարժ կայքերի վերագնահատութեան գործը առաջ է գնում արագ տեմպով: Աշխատանքները ներկայումս կատարվում են III և II քաղաքամասերում:

◆ Պետերբուրգի առեւտրական բարձր դասընթացքների դասատու Սիվէրսը սկզբունքով համաձայնել է գալ Թիֆլիս և կարդալ նախնական հաշւապահութեան սկիզբը դնել Թիֆլիսի քաղաքային ինքնավարութեան մէջ:

◆ Մարտի 13-ին Ժողովրդական Տանը Նասիբեանը կը կարդայ ռեֆերատ էժան բնակարաններ կառուցանողների կօօպերատիվ ընկերութիւններ կազմելու մասին: Ռեֆերատը խօսում է հետաքրքրական լի-

նել, մանաւանդ որ խնդիրը հերթական է և կենսաթրթիռ։

Բագուից «Кав.»-ին հեռագրում են, որ մարտի 7-ին, գիշերվայ ժամը 12-ի մօտերը, կենտրոնական բերդի կառավարիչ Սիրցօվը իր բնակարանում ատրճանակի երկու գնդակներով սպանեց մի անյայտ դեռահաս կնոջ և փորձեց անձնասպան լինել, բայց չաջողվեց։ Մարդասպանը կալանաւորված է։

Քէրքից մեզ խնդրում են տպել հետեւեալը. «Ասլանեան գրադ.-ընթերցարանի վարչութիւնը իր խորին շնորհակալութիւնն է յայտնում Կիրակոսեան ախոյեաններին, որոնք նուիրել են գր.-ընթերցարանին 16 կտոր գրքեր, որոնց արժողութիւնն է 10 ր. 75 կ.»։

ՈՍՏԻԿԱՆԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Մարտի 7-ին, երեկ. ժամը 9-ին, Կվիրիլսկայա փողոցում, № 2 տան դռնապան Սարգիս Մատթէոսեանը Կապրանօվի տան դռան առաջ գտաւ 5 օրական աղջիկ երեխայ։

Նոյն օրը, Տամարինսկայա փողոցում, № 36 տան առաջ Մարտիրոսեան դռնապանը 9-րդ ոստիկանատուն տարաւ մի շաբաթական աղջիկ-նորածնի և յայտնեց, որ երեխային նա գտել է Եաղօնօվսկայա և Տամարինսկայա փողոցների անկիւնում։

Գեղջկուհի Պրասկօվեա Եանցը յայտնեց ոստիկանութեան, որ իրանց տան բակում ապրող Իվան Գերասիմօվը, իր բացակայութեան ժամանակ, խաբեբայութեամբ կանչել է իր 8 տարեկան աղջիկ Եւգինիին և զզուելի կերպով բռնաբարել է նրան։ Այդ մասին պատմել է ինքն երեխան։ Ոստիկանութիւնը ձերբակալելով յիշեալ Գերասիմօվին՝ ուղարկել է քննիչի մօտ։

Մարտի 7-ին Սրօպաձէի դեղատան գործիքների խանութից՝ Պեսկօվսկայա փողոցում՝ անյայտ մարդիկ յափշտակել են 200 ռուբլու իրեր։

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂԱՐ.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ ԼՈՆԴՈՆԻ ՄԷՋ*)

Լոնդոն, 13 փետրվար

Լոնդոնի Հայկական Միութիւնը շքեղ նուագահանդէս մը կազմակերպած էր Քուինս Հօլի մէջ, փետրվար 11-ին։ Կրնայ ըսուիլ, որ Լոնդոնի հայ գաղութն առաջին անգամն ըլլալով յաջողեցաւ հայ տաղանդին և կարողութեան լաւագոյն ցուցադրութիւնն ընել դժուարահաճ օտարներու առջև։ Պարիզ իր ուսանողներու և արուեստագէտներու հայ շրջանակն ունեցած է միշտ, ու հայ գաղութն հոն կրցած է շատ մը առիթներով հայ միտքն և հայ գեղարուեստը ճանչցնել իր շուրջիններուն։ Լոնդոնի հայերը զուրկ այդ շրջանակէն՝ խոշոր ճիգերու պէտք ունեցան հայկական նուագահանդէսը սարքելու համար, բայց ուրախ ենք, որ ձեռք ձգուած յաջողութիւնն ամէն աշխատութիւն պսակեց յուսացուածէն ալ աւելի։

Ընտրուած բազմութիւն մը—որուն մէջ հայերէ, անգլիացիներէ և ուրիշ եւրոպացիներէ զատ կային յոյներ, թիւրքեր ու նոյն իսկ ճապոնցիներ—ժամը 8-ին արդէն գրաւած էր Քուինս Հօլի բոլոր աթոռները։ Մասնակցող օտարազգի արուեստագէտներուն մէջ կար Ֆրանց Լիբիխ հռչակաւոր դաշնակահարը, որ Շօպէնէն երեք կտոր նուագեց։ Բացի Թէօքըրիթօվ ռուս առաջնակարգ երգիչէն և օր. Քօլմէնէն, որ իրլանդական մելամաղձոտ ժողովրդական երգեր երգեց քնարի ընկերակցութեամբ, Մարթէն Վան Լէնեպ և օր. Օ'Մալի, ինչպէս ուրիշ առիթներով, այս անգամ ալ բուռն ծափեր խլեցին իրենց հայերէն երգերով։

Կարգադիր յանձնախումբը շնորհաւորելի է մանաւանդ իր այն յաջողութեան համար, որով կրցած էր օտար առաջնակարգ արուեստագէտներու հետ ապահովել անոնց կարգին ներկայանալու կարող հայ արուեստագէտներ։ Ասանկ առիթներու մէջ եւրոպացին «բարեացակամ ներողամտութիւնով» կը դատէ մեզ։ Ցանդգնութիւն պիտի ըլլար արդեօք շնորհակալութիւնով մերժել այդ «ներողամտութիւնը» ասկէ ետք և խստապահանջ քննադատութեան «աննկատ վերաբերումն» յանձնել հայ կարողութիւնը։ Մասնակցող հայ արուեստագէտներուն գրաւած ընդունելութիւնը ներկաներուն կողմէ և իրենց մասին Լոնդոնի լրագրութեան մէջ երևցած գնահատական տողերը կատարելապէս պիտի արդարացնէին ատանկ յանդգնութիւն մը։

Օր. Մ. Բաբայեան, որ յատկապէս Պարիզէն հրաւիրուած էր, կովկասահայ ժողովրդական երգերովը պանծացուց հայ արուեստն և հայ կարողութիւնը։ Իր գերազանցօրէն տիրապետող ձայնն ունի նաև դիւթող քաղցրութիւն մը, որ մանաւանդ կովկասահայ երգերուն մէջ անօրինակ գեղեցկութիւններու հասաւ։ Շատ աղուոր էր նաև իր «Ալլահ Էքբէրը», բայց պիտի փափագէի, որ օր. Բաբայեան այդ կոչին Պոլսոյ մէջ երգուածներէն հատ մը ձայնագրէր, և վստահ եմ, որ այս վերջինը պիտի նախընտրէր իր երգածէն։ Նուագահանդէսին վերջին մասին մէջ օր. Բաբայեան նոյնչափ յաջողութիւնով երգեց ֆրանսական, իտալական, յունական և ռուս ժողովրդական երգեր։ Ցաւալի կորուստ մըն էր իր քրոջ՝ տիկին Բաբայեան-Լալոյի բացակայութիւնը, որուն հայկական պարերուն յայտարարութիւնը մեծ հետաքրքրութիւն առաջ բերած էր ամէն շրջանակի մէջ։

Հնդկահայերու ներկայութիւնն և մասնակցութիւնը նուագահանդէսին ոչ-նուազ ուրախառիթ պարագայ մը եղաւ։ Թիւրքահայ գաղութէն անջատ ու մեկուսի կապրին անոնք Լոնդոնի մէջ, ու կան որ ազգութիւննին վրայ տուած ու կորսուած են շատոնց։ Փափագելի էր, որ Լոնդոնի հայութեան այս երկու հատուածներն ասկէ ետք աւելի յաճախ շփման մէջ գտնուէին իրարու հետ։

Օրիորդ Մարգարիտ Ջօն, աղջիկը ազգասէր ու պատուական հնդկահայու մը, Hatton-էն և Tosti-էն մէյմէկ կտոր երգեց մեծ յաջողութիւնով։ Իր ուժեղ, յորդ և շատ լաւ մշակուած ձայնով ոչինչ կը պակսի օր. Ջօնին իբրև կարող արուեստագիտուհի։

Մասնակցութեան կարևոր բաժին մը ունէին նաև Մեսրոպեան քոյրերը և պ. Թորգոմ Մեսրոպեան, երեքն ալ բարձրագոյն վկայականներ առած Լոնդոնի արքայական ակադէմիէն։ Հազիւ 14 տարեկան ջութակահար մը՝ Թորգոմ Մեսրոպեան արուեստագէտի արտակարգ կարողութիւն մը ցոյց տուած է արդէն։ Նուագահանդէսին բացումը կատարեց, նուագելով արևելեան մարշ մը, որ ջերմապէս գնահատուեցաւ։ Դաշնակի վրայ իրեն կընկերանար քոյրն՝ օր. Ազնիւ Մեսրոպեան։ Երկրորդ մասին մէջ Թորգոմ Մեսրոպեան իր կարողութիւնն ի յայտ բերաւ Օ. Րիդինգի Hungarian Concertion-ով, որուն խանդավառ ընդունելութիւն մը ըրաւ սրահը։ Օր. Արաքսի Մեսրոպեան դաշնակի ընկերակցութիւնը կատարեց։

Շատ յաջող անցաւ նաև Րաֆֆիի «Պատիժ» կատակերգութիւնն հայերէն լեզուով։ Ներկայ օտարականները դերակատարներուն արևելեան տարազներուն հետաքրքրուած էին ամենէն աւելի։ Պ. Րաֆֆիներն և օր. Զ. Պօյաճեան ջերմ շնորհակալութեան արժանի են հանդէսին փայլուն յաջողութիւնն իրենց անխոնջ աշխատութիւնով ապահովելնուն համար։

Լ.

(«Բիւզանդիոն»)

*) Հինգ տարի առաջ ալ Լոնդոնի հայերն այսպիսի հանդէս մը կազմակերպեր էին և այսպիսի նկարագրութիւն մը ղրկեր էին տպելու համար։ «Բիւզանդիոն» հազիւ 30 տողնոց քաղուած մը ըրած էր ղրկուած նամակէն։ Այս բատ երևոյթին այնքան անմեղ հրատարակութեամբ տակն ու վրայ եղան թերթն ալ, իր անօրէնն ալ։ Թերթը խափանուեցաւ (լաղվ), և անօրէնն ալ ժամէ ի ժամ ձերբակալման կը սպասէր, որովհետև Լոնդոնի նուագահանդէսին սարքողները հայ յեղափոխականներ են եղեր։ Մէկ ամսուան անընդհատ աշխատութենէ ետքը, ժամանակին պատրիարքին ու շէյխ-իւլ-իսլամին միացեալ ջանքերովը - որոնցմէ առաջինը կայս. պալատին մէջ, և երկրորդը մինիստրներու խորհրդին մէջ բարեխօսեցին—հազիւ հասկցուեցաւ թերթին անօրէնին անմեղութիւնը, և «Բիւզանդիոն» արտօնուեցաւ կրկին անգամ լոյս աշխարհ գալու։ Յիշելով այն տրտում տխուր օրերը, ուր բռնապետութեան կապարը կը ծանրանար ուղեղներուն և սիրտերուն վրայ, անկարելի է փառք չտալ մեր այս օրուան վիճակին համար։

Ծանօթ. «Բիւզանդիոնի» խմբ.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Թիֆլիս, 17 փետրվարի

Կարդացինք Մէյդանի ս. Գէորգ եկեղեցու հոգաբարձութեան նամակը «Մշակի» № 18-ում, որը կէտ առ կէտ ծանրանալով լրատուի («Մշակ» № 9) մեղադրանքների վրա ուզէս թէ հերքեց այն ամենը, ինչ վերաբերում էր նոյն հոգաբարձութեան «եռանդուն» ու «օգտակար» գործունէութեանը։ Թէպէտ հոգաբարձութիւնը չափազանց դժգոհ այդ լուրից՝ շտապել էր, չը գիտենք ինչու, կողմնակի անձնաւորութիւն յայտաբարելու (անշուշտ պատէ-պատ ընկնելուց և շատ հարց ու փորձից յետոյ), բայց որչափ հետաքրքրական է լրատուի անունն ու ազգանունը, նրա ով լինելը, «թագնված» տեղը՝ յատկապէս հոգաբարձութեան համար՝ թողնենք մի կողմ և հետաքրքրվենք կատարված փաստերով ու իրողութեամբ։

Նախ քան հոգաբարձութեան գործունէութիւնը քննադատելը՝ մենք առ այժմ հետեւեալ հարցերը կը տանք նրան. 1) Երկու և կէս տարվայ ընթացքում հրաւիրված «4 ծխական ժողովներից» որն է եղել հաշուետուութեան համար, որտեղ է «քննվել, քննադատվել ու խրախուսվել» հոգաբարձութեան «գործունէութիւնը» և ինչից է երեւում դա։ 2) Իրան յանձնված եկեղեցական կալուածների եկամուտների (հնարաւոր և վաղուց պահանջ դարձած) աւելացման նկատմամբ, արդիւնաբերելու նպատակով, էական ինչ փոփոխութիւն է արել հոգաբարձութիւնը. նրան յանձնվածը կալուածք է եղել թէ անկելանոց. և այդ անկելանոցից օգտվողները չքաւոր մուրացկաններ են եղել թէ ուրիշներ։ 3) Ո՞ր ծխական ժողովներում և ինչ արձանագրութեամբ թոյլատրվել է հոգաբարձուներին գործադրել անձեռնմխելի գումարներ, բացի կալուածների խարխուլ մասերը նորոգելու՝ որի մասին իրաւունք տրված էր երէցփոխին։ Հոգաբարձութեան վայր ի վերոյ գործավարութեան մէջ, որտեղ ամենքն էլ մի-մի գանձապահներ են, որտեղ և երբ են գրվել փոխադարձ վարկային ընկերութիւնից ստացված 129 ր. 75 կ. % %-ը։ Ապա վերադարձված է այն գումարը (200 ր.), որը, ինչպէս լրատուն շատ քաղաքավարի կերպով յայտնել էր, «անգործադրելի» էր մնացել հոգաբարձուներից մէկի մօտ և որի մասին հանգուցեալ առաջնորդն էլ շեշտել էր վկաների ներկայութեամբ։ 4) Ասում էք, որ նորընտիր երէցփոխը իր ժամանակին է ստացել ձեզանից մատեանները ու հաշիւը։ Ինչո՞ւ է երէցփոխը կրկնում, թէ ոչինչ չէ ստացել (խօսքը վերջին օրերի մասին չէ. լուրը տպվել է յունվարի կէսերին)։ 5) Ինչո՞ւ հոգաբարձութիւնը հրապարակական հաշուետուութիւնը լրագրական յօդուած է համարում. մի՞թէ նա չը գիտէ, որ տարեկան հաշիւը լրագրի յայտարարութիւնների բաժնում են տպում, վճարելով մի քանի ռուբլի, ինչպէս շեշտել էր նաև լրատուն։ Ինչո՞ւ էք ամաչում մատաղի և մոմի անունից, քանի որ նրանց վրա կառավարվել էք ընտրվել... 6) Եթէ հաշուետուութիւնը միշտ եղել է կանոնաւոր, իսկ գործունէութիւնը միայն «խրատուսանքի» արժանի, ապա ինչո՞ւ հաշուեքննիչները միանգամայն բացասական կարծիք են կազմել և, երբ իրանց կարծիքը չէ ընդունվել, հրաժարվել են պատասխանատուութիւնից։ Արժէր պարզել այդ պատմութիւնը։

Շեշտելով սակայն առանձնապէս, որ Մէյդանի ս. Գէորգ եկեղեցու հոգաբարձութիւնը «Մշակի» № 18-ում լրատուի «մեղադրանքների վրա կէտ առ կէտ» ծանրանալով հանդերձ ոչ մէկը նրանցից չէ հերքել, այլ ընդհանուր խօսքերով խուսափել փաստերից ու թուերից, մենք սպասում ենք բաւարար պատասխանի և ոչ ասէ-կօսէների։ Գալու հոգաբարձուներից տունը, նախապէս փընտռելով ձեր հասցէն, և ապա յարմար միջոցներ որոնել՝ ձեզ հետ ժամերով մատեաններ քրքրելու—մենք ոչ ժամանակ ունենք և ոչ տրամադրութիւն։

Բարի եղէք առ այժմ մեր հարցերին պատասխանելու. գուցէ բաւարարվենք նրանով և էլ ձեր հանգիստ նինջը չը վրդովենք...

Ցամենայն դէպս, խորհուրդ կը տայինք ձեզ՝ տալ հաշիւներն ու թողնել ասպարէզը ուրիշներին, որովհետև «Вы, друзья, какъ ни садитесь, все въ музыканты не годитесь».

Ծխական

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԻՑ

III*)

Ատրպատականի արտաքին առեւտուրը

Թաւրիզի ռուսաց ընդհանուր հիւպատոսը նորերս պաշտօնական բերանում հրատարակել է Ատրպատականի արտաքին առեւտրի մասին մի զեկուցագիր, որը այնքան լրիւ է ներկայացնում Անդրկովկասի հարևան և նրա հետ աշխոյժ առևտրական յարաբերութիւնների մէջ գտնվող պարսկական այս կարևոր նահանգը, որ աւելորդ չը համարեցինք ընդհանուր գծերով ծանօթացնել մեր ընթերցողներին այդ զեկուցման հետ, մտցնելով միայն մի քանի անհրաժեշտ լրացումներ։

Ատրպատական երկիրը գլխաւորապէս պարապում է երկրագործութեամբ։ Եւ քանի որ նա յայտնի չափով դուրս է եկել նահապետական տնտեսութեան շրջանից, ուստի կարօտ է զգում առնովի ապրանքների, որ ներմուծվում են օտար երկրներից։ Այդ ներմուծված ապրանքների արժողութիւնը շատ բարձր է արտահանված հում նիւթերի գնից, և այդ պատճառով առևտրական բալանսը ի վնաս երկրի է, մի երևոյթ՝ որ յատուկ է ամբողջ Պարսկաստանին, եթէ ընթերցողը յիշէ մեր գրածը («Մշակ» № 25)։

Անցնելով այդ առևտրի $190^9/_{10}$ թուի շրջանառութեանը, պիտի ասել, որ նա գերազանցել է բոլոր նախորդ տարիներինը. մի հանգամանք, որ ռուսաց հիւպատոսը բացատրում է ռուս զօրքերի ներկայութեամբ, որոնք ապահովել են ճանապարհները։ Չը հերքելով բնաւին այդ ֆակտորը, մենք այնուամենայնիւ կանգնած ենք այն տեսակէտի վրա, որ բազմիցս պարզել ենք՝ գրելով արդէ Իրանի մասին. երկիրը ընթանում է տնտեսական կեանքի նոր շաւղով, քայքայելով հետզհետէ նահապետական տընտեսութիւնը, որ միանգամայն հոգում էր բնակչութեան գրեթէ բոլոր կարիքները, առանց շուկայի օգնութեան դիմելու. զգացվում է ներկայումս գնովի ապրանքների պահանջ, մի հանգամանք, որ անխուսափելիօրէն զարկ պիտի տար առևտրի շրջանառութեանը։

Միանգամայն ճիշդ և արժանահաւատ տեղեկութիւնների վրա հիմնված՝ Ատրպատականի արտաքին առևտրի շրջանառութիւնը հիւպատոսը հաշւում է շուրջ 20 միլիօն ռուբլի**)։ Մենք տեսանք («Մշակ» № 25), որ այդ թիւը ամբողջ երկրի համար հաւասար է 140 միլիօնի. ասել է՝ այս կարևոր նահանգի առևտուրը կազմում է ընդհանուրի մի-եօթներորդականը։ Ներմուծումը կազմում է շուրջ 12 միլիօն ռուբլի, իսկ արտահանութիւնը՝ 8 միլիօն ռուբլի։ Եթէ առանձին-առանձին քննենք ներմուծման և արտահանութեան տուեալները, նրանք կը տան այն պատկերը, ինչ որ տեսանք ընդհանուր առևտրի վերաբերեալ, այն զանազանութեամբ միայն, որ Ռուսաստանը աւելի է ներմուծում այս նահանգը, քան նրա միջից արտահանում է, մինչդեռ ընդհանուր առևտրում նկատվում է հակառակ երևոյթ։

Ահա նշանաւոր ներմուծող պետութիւնների ցուցակը.

Պետութիւններ՝	Ներմուծած ապրանքների արժողութիւնը ռուբլ.	Տոկոսով ընդհանուր ներմուծութեան
Ռուսաստան	6.718,803	56,
Անգլիա (Հնդկաստանի հետ)	2.017,003	$16,_9$
Թիւրքիա	1.065,255	$9,_0$
Աւստրիա	799,120	$6,_7$
Գերմանիա (անմիջապէս)	500,489	$4,_2$
Այլ պետութիւններ	883,940	$7,_2$
Ընդամենը՝	11.984,610	100%

Եթէ այս թւերը համեմատելու լինենք նախորդ տարիների թւերի հետ, կը տեսնենք որ Ռուսաստանը աճել է իր առևտրի մէջ, աւելացնելով նրան գրեթէ մի վեցերորդականով։

Ներմուծված ապրանքների գլխաւորագոյններն են՝ բամբակէ գործուածքներ, որ ընդհանուր թւի 32% են կազմում, շաքար (24%), թէյ (12%), բրդէ գործուածքներ (8%), կերպասէ ապրանքներ (3%), մնացածը ընկնում է ծխախոտի, նաւթի, գալանտերիայի, երկաթի, լուցկու, ներկերի, բրնձի, կաշուեղէնի, ապակու, թղթի, կօնդիտերական և դեղատան ապրանքների, պատրաստի շորերի, վառօդի ու պատրօնների, ոսկէ փողի (ռաճկական լիրա), կառքերի և այլնի։

Ներմուծված ապրանքների մէջ կարևորագոյնը, բամբակէ գործուածքները, Ատրպատականը ստանում է շուրջ 4 միլիօնի, որից 65%-ը ընկնում է Ռուսաստանի բաժին, ապա գալիս է Անգլիան (9%), Իտալիան (8%), Թիւրքիան՝ անշուշտ եւրոպական ապրանքներ դրանզիտով և այլն։ Շաքարը (3 միլիօնի) ստացվում է գրեթէ բացառապէս Ռուսաստանից, թէյ՝ Հնդկաստանից, քիչ մասը՝ Ռուսաստանից (200 հազար ռուբլի). բրդէ գործուածքները բերվում են Անգլիայից. այս ապրանքում Ռուսաստանի դերը շատ չնչին է, նոյնպէս և կերպասէ ապրանքների առևտրի մէջ, որ ամբողջովին Ֆրանսիայի ձեռքումն է. Նաւթի առևտուրը (300,000 ր.) բացառապէս ռուսների բաժին է ընկնում, ինչպէս ծխախոտինը՝ Թիւրքիայի։ Մնացած ապրանքներից Ռուսաստանը խոշոր բաժին ունի երկաթի, լուցկու, ներկերի, ապակու, կաշու, կրկնակօշիկների, սօդայի, սապօնի, մոմի, սուրճի և այլ ապրանքների ներմուծման մէջ։

Արտահանութեան մէջ մասնակցում են հետեւեալ պետութիւնները.

Ռուսաստան՝	4.702,821	կամ 59	տոկոս
Թիւրքիա (գլխաւորապէս տրանզիտ)	3.251,903	» $40,_8$	»
Այլ պետութիւններ	12,958	» $0,_2$	»
Ընդամենը	7.967,682 ր.	100%	

Ասել է՝ գրեթէ բոլոր արտահանութիւնը ընկնում է առաջին երկու պետութիւնների բաժին, և կարևորագոյն դերը Ռուսաստանինն է։

Նշանաւոր ապրանքները արտահանութեան մէջ հետեւեալներն են. բուրդ և բրդէ գործուածքներ՝ գորգեր և այլն՝ 40%, չոր մրգեղէն՝ 35%. մնացած 25%-ը ընկնում է հում կաշու, բամբակի, կենդանիների, հացահատիկների, թէյի, աղիքների բաժին։

Բրդէ գործուածքներ, գորգեր արտահանվում են $3^1/_2$ միլիօնի, մրգեղէն $2^1/_2$ միլիօնի, և վերջիններս գրեթէ ամբողջովին Ռուսաստան. աճում է կաշիների, բամբակի (3՝0,000 ր.) արտահանութիւնը՝ նոյնպէս դէպի Ռուսաստան։ Վերջերս երբ սահմանագլխի վրա սահղծվել են մի քանի դիւրութիւններ, նկատվում է կենդանիների ներմուծում դէպի Ռուսաստան։

Ռուս հիւպատոսը յոյս ունի, և արդարացի, որ ապագայում Ռուսաստանի դերը աւելի նշանաւոր պիտի դառնայ Ատրպատականի առևտրում, քանի որ բոլոր աշխարհագրական, ազգագրական առաւելութիւնները նրա կողմին են, եթէ միայն բարեկարգվեն սահմանագլխի ճանապարհները։ Այս հանգամանքը մենք ընդգծեցինք և Թիւրքիայի առևտրի մասին այս էջերում խօսելիս։

Ա.ւ հասարակ ժամանակ է լուրջ կերպով ուսումնասիրել այդ երկրի շուկաները՝ նրանց մէջ հաստատվելու համար, թէ չէ՝ ապագայում դժուար կը լինի պահել և ներկայ դերը՝ Գերմանիայի օրէ-ցօր հզօրացող ջանքերի առաջ...

Պետրոս Զաքարեան

*) Տես «Մշակ» № 55.

**) Իր հաշիւների մէջ հիւպատոսը ղրանը գնահատում է 18 կօպ., մենք հաշւում ենք $17^1/_4$ կ., որպէսզի հեշտ լինի համեմատութիւնը այն թւերի հետ, որ մենք տուել ենք Պարսկաստանի ընդհանուր առևտրի տեսութեան մէջ («Մշակ» № 25)։

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՍԿԱ-ՔԻՒՐԴՍՏԱՆԻՑ

Ք. գիւղ, 18 փետրվարի

Ամսիս 8-ին Սօուջ-Բուլաղի դատաւոր Բասիր-Սալթանէն յանկարծ ճանապարհվեց Թաւրիզ...

Վերջին թղթակցութեանս մէջ գրած եմ այս դատաւորի մասին, թէ ինչպէս երկար վարանումներից յետոյ վերջապէս մտել է քաղաք և ստանձնել իր ծանր պաշտօնը. նաև յիշատակել էի, թէ ինչ տակտիկայով է ձեռնարկել դատավարական գործունէութեանը. սակայն մի կարևոր, էական նշանակութիւն ունեցող խնդիր մոռացութեան եմ տուել. այդ խնդիրը հետեւեալն է։

Միրզա Ֆաթթահ ղաղիի շուրջը ես տուել եմ մի քանի թղթակցութիւններ և «Մշակի» ու «Արօրի» (տես իմ «Քէթի խանըմ» վէպը) միջոցով ծանօթացրել ընթերցող հասարակութեանը այդ նացիօնալ յեղափոխականդիպլօմատի հետ։ Պարսկաստանի ներկայ յեղափոխված կազմը, ինչպէս նկատվում է, վերջերս զբաղված է այս հզօր կրօնապետի անձնաւորութեամբ և ոչ մի միջոց չէ խնայում սանձահարելու դրա ոտնձգութիւնները, որոնք տխուր հետեւանքներ պիտի առաջ ջացնեն առանց այն էլ Պարսկաստանի քաոս քաղաքականութեան հրապարակում...

Ըստ երևոյթին թէ մէջլիսը և թէ Ատրպատականի նահանգապետը հրահանգ էին տուած Բասիր-Սալթանէին՝ ձերբակալելու ղաղի Ֆաթթահին, այնպէս որ Բասիր-Սալթանէն Սօուջ-Բուլաղ հասնելուց անմիջապէս վել էր շատ սառն և պահպանել էր մի տեսակ լարված յարաբերութիւն։ Ղաղի Ֆաթթահը զգացել էր այդ և շարունակ կասկածանքի տակ էր գտնվում. չը նայած Բասիր-Սալթանէի դժգոհութեանը՝ նա շարունակ դիւանատուն գնալիս իր հետ վեր էր առնում 15—20 սպառազինված ծառաներ, իսկ ինքը, ինչպէս իր մշտական սովորութիւնն է, իր վրա գաղտնի կրում է դաշոյն և ատրճանակ։ Կասկածանքը աւելի սուր կերպարանք ստացաւ այն օրից երբ, Բասիր-Սալթանէն առաջադրեց նրան, որ դիւանատուն ներկայանալիս իրաւունք չունենայ այդքան զինեալ ծառաներ իր հետ վեր առնելու. կարգադրել էր, որ միայն մի մարդով պիտի գար դիւանատուն։ Այդ միտումնաւոր առաջադրութեան վրա Ֆաթթահը իր յարաբերութիւնը խզելով դատաւորի հետ՝ մի գիշեր առանց իրաւունքի թողնում է Սօուջ-Բուլաղը և գալիս իր Ղանջա գիւղը։

Քաղաքի շէյխ-իւլ-իսլամը—Ֆաթթահի այդ խուլ հակառակորդը—օգտվելով նրա այդ քայլից և այն առիթից, որ դատաւորի մօտ շնորհ ունէր, սկսում է վատաբանել ղաղի Ֆաթթահին և ծածուկ ինտրիգաներ սարքել նրա դէմ, որը, պէտք է խոստովանած, աջողվում է իրան։ Սակայն, ինչպէս ասում է ժողովրդական առածը, «ուրիշի համար հոր փորողը ինքը կընկնի մէջը». մի աննշան դէպքի առիթով շէյխ-իւլ-իսլամը յանցաւոր է գտնվում դատաւորի առաջ և իր վարկը բոլորովին կորցնում է։ Ղաղիականները (Ֆաթթահի հետեւողները) առիթից օգտվելով սկսում են քաղաքի մէջ խռովութիւններ սարքել և պահանջել միրզա Ֆաթթահին. այդ պահանջից ստիպված՝ դատաւորը ուղարկում է քաղաքի նշանաւոր հաջիներից 8—10 հոգի և Ֆաթթահին նորից բերում քաղաք ու սկսում նրա հետ շատ պատուաւոր վերաբերվել։

Միրզա Ֆաթթահը մօտ 7 օր այդտեղ մնալով՝ Բասիր-Սալթանէն հեռանում է քաղաքից և ճանապարհվում Թաւրիզ։ Մեր լաւծներից գալիս ենք այն եզրակացութեան, որ դատաւորի շուտափոյթ և անակնկալ հեռանալը կապ ունի միրզա Ֆաթթահի տուած երկիւղների և սպառնալիքների հետ, որին հաւատացել է Բասիր-Սալթանէն և հեռացել...

Ս.-Բուլաղից այսօրվայ մեր ստացած մի նամակով յայտնում են, որ «քաղաքը այժմ գտնվում է միրզա Ֆաթթահի և օսմանեան հիւպատոսի գերիշխանութեան տակ. պարսկական կառավարութեան պրեստիժը միանգամայն ընկել է. օրվայ խօսակցութեան նիւթը օսմանցիք և նրանց ասկէրներն են» և այլն և այլն։

Միւս կողմից յամառ լուրեր են պտըտվում, որ Միրզա Հիւսէին խան Սարդարը Մուքրին (այս սարդարը թոռն է հռչակաւոր Ազիզ-խան սարդարի, որը մի անյայտ պատճառով շնորհ գտաւ Նասրէդդին շահից և մինչև այն աստիճան բարձրացաւ, որ եղաւ ընդհանուր Ատրպատականի սարդարը և 1868—74 թւականը ընդհանուր նահանգապետ էր Թաւրիզում) պէտք է լինի դատաւոր. սակայն այդ դէպքում էլ առաջ է գալիս մի փափուկ խնդիր. Սարդարը Մուքրին բէկզադէ է. բէկզադէները այժմ իրանց պահում են շատ կօրրեկտ և համաբեա չէզոքացած դերք են բռնել դէպի կառավարութիւնը. Բասիր-Սալթանէի երեքամսեայ դատաւորութեան ընթացքում նրանցից ոչ ոք չը հպատակվեց և չը ճանաչեց նրան դատաւոր. շատ ու քիչ յարաբերութիւն պահպանեցին դատաւորի հետ դէմօքրիները յանձին իրանց շէֆ Հաջի Էլ-խանիի. մի այսպիսի դէպքում, երբ բէկզադէ Սարդարը դատաւոր հաստատվի, այս անգամ անշուշտ դէմօքրիները չը պիտի հպատակվեն նրան, մանաւանդ երբ առանց այն էլ միմեանց հետ լարված թշնամութիւն ունեն, այնպէս որ Սարդարի դատաւորութեամբ փոխանակ երկիրը շատ ու քիչ խաղաղվելու, ընդհակառակը, աւելի կը խառնվի և առիթ կը տայ արիւնահեղ դէպքերի։

Ցամենայն դէպս, մենք սպասում ենք մօտ ապագայի, գարնան օրերին, երբ ճանապարհները բացվելով և հաղորդակցութիւններ լինելով ամէն ինչ կը պարզվի և Քիւրդստանը ցոյց կը տայ իր գոյնը. առ այժմ իրողութիւնը այս է, որ ամբողջ գաւառը դատաւոր չունի և համայն Քիւրդստանի ղեկը գտնվում է միրզա Ֆաթթահ ղաղիի և օսմանեան հիւպատոսի ձեռքում։

Խուրշիդ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Միացեալ-Նահանգների միջամտութիւնը Մեքսիկայի գործերում.—Միացեալ-Նահանգների նախագահ Տաֆտը հրաման արձակեց սպառազինել 20 հազարանոց զօրաբանակը և կենտրոնացնել նրան Մեքսիկայի սահմանագծի վրա։

Հրամայվեց նմանապէս նաւատորմից ուղարկել 1500 նաւաստիներով Մեքսիկական ծոցը։

Վաշինգտոնի կառավարութիւնը պաշտօնապէս բացատրում է իր այս քայլը՝ առաջիկայ զօրախաղերի դիտաւորութեամբ, բայց հասարակական կարծիքը բոլորովին այլ կերպ է բացատրում ձեռք առնված միջոցները։

Մեկսիկայի հանրապետութեան 80-ամեայ նախագահ Դիազը մահվան դուռն է հասել։

Երկրում արագօրէն զարգանում է յեղափոխական շարժումը

[illegible]

ՕՐՎԱՅ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

◆ Խարբինում չին պաշտօնեաները ազգաբնակութեան մէջ լուրեր են տարածում, թէ շուտով պատերազմ կը յայտարարվի Ռուսաստանին։

◆ Առհասարակ չինացիների մէջ տիրում է շովինիստական տրամադրութիւն։

◆ Ռուս-չինական միջադէպը Բերլինում ընդհանուրի ուշադրութիւնն է գրաւել։ Լրագիրները լի են հակասական տեղեկութիւններով։

◆ Բերլինում լիբէրալ մամուլը հաւատում է ռուս-չինական միջադէպի խաղաղ լուծման, մինչդեռ պահպանողական մամուլը ասում է, թէ պատերազմը անխուսափելի է։

◆ Եմէնից ստացված մասնաւոր տեղեկութեան համաձայն զօրքերի մէջ տիրում է վարակիչ հիւանդութիւն։ Մեռնողների թիւը շատ խոշոր է։

◆ Պարսկական մէջլիսում արտաքին քաղաքականութեան դեկլարացիայի քննութեան ժամանակ դեմօկրատները իրանց լիդէր Սուլէյման-Միրզայի բերանով յայտնեցին. «Բոլոր մեծ պետութիւնները պէտք է Պարսկաստանի հետ վարվեն իբրև անկախ պետութեան հետ, իսկ պարսիկների վրա նայեն իբրև մարդկանց վրա»։

◆ Անգլիական «Times»-ը, շեշտելով օտարազգիների յանցագործութիւնների աստկանալը, ասում է, թէ ոստիկանութեան անհրաժեշտ է իրաւունք տալ պահանջել բոլոր օտարազգիներից տեղեկութիւններ նրանց գրադմունքների կամ գոյութեան աղբիւրի մասին։

◆ Վլադիկավկազում այս օրերս մեռաւ՝ լիակատար գիտակցութեամբ և յիշողութեամբ՝ օս Մատիէվը 140 տարեկան հասակում։

◆ «СВѢТЪ»-ը հաղորդում է, որ Կ. Պօլսի ռուսաց դեսպան Չարիկօվի և յունաց պատրիարքի միջև համաձայնութիւն է կայացել թիւրքահնակ քրիստոնեաների դրութեան հարցերի առիթով։

◆ Յայտնի փաստաբան Կարաբչեվսկին մերժեց իր թեկնածութիւնը դնել Դումայի անդամութեան համար։

◆ Սօֆիայում շուտով կը գումարվի մեծ ազգային ժողով։ Ընտրութիւնները կը կայանան ամառվայ սկզբում։

◆ Մոսկվայի մի խումբ առևտրականներ ևս համաձայնեցին դրամ տալ ազատ ճեմարանի հաստատման համար։

◆ Մօնպէլիէից յետոյ գործադուլ արին գիւղատնտեսական բանւորները։ Բոլոր դաշտային աշխատանքները կանգ են առել։

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏ. ՀԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾ.

7 մարտի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Հռոմէական կուրիան վերջին ժամանակ հրատարակեց իր որոշումները միայն իր պաշտօնական օրգանում, չուղարկելով այդպիսիները ռուսական հռոմէակաթօլիկ եպիսկոպոսներին Վատիկանի մեր դեսպանի միջոցով, և այդ տեսակ կարգադրութիւնները պարտադիր էր համարում բոլոր հռոմէա-կաթօլիկ եպիսկոպոսների համար։ Ներքին գործերի մինիստրութիւնը նախազգուշացնում է կուրիային, որ վերոյիշեալ կարգը չէ համապատասխանում ռուսական օրէնքներին, և եթէ Վատիկանի կարգադրութիւնների հրատարակութիւնը չը յարակցվի Պետութեան հռոմէա-կաթօլիկ հոգևորականութեանը համապատասխան ակտերի յանձնման հետ կառավարութեան միջոցով, այն դէպքում բոլոր այդօրինակ կարգադրութիւնները Ռուսաստանի կողմից կը ճանաչվեն անվաւեր։ Մինիստրը հաղորդվեց Պետութեան բոլոր կաթօլիկ եպիսկոպոսներին՝ նախազգուշացնելով հանդերձ, որ այն անձինք, որոնք կը գործադրեն կառավարութիւնից սանկցիա չը ստացված և կուրիայից եղող ակտերը, կենթարկվեն խիստ պատասխանատուութեան։ Այժմ հռոմէական կուրիան տեղեկացրեց, որ այսուհետև նրա «Ակտա-Ապօստոլի-Ցեսեդիս» օրգանը կուղարկվի Կայսերական միսսիային։ Ներքին գործերի մինիստրութիւնը այդ հաղորդեց կաթօլիկ եպիսկոպոսներին։

Գեներալ-լէյտենանտ Կօնդրատեևը ստացաւ Բարձրագոյն հրովարտակ ծառայութիւնից արձակվելու առիթով։

Երեկոյեան ժամը 9-ին Մարինսկի թատրոնում բալէտից առաջ էլեքտրական հոսանքից հրդեհ ծագեց բեմի վրա։ Այրվեց բեմը երեք սաժէն տարածութեան և դեկօրացիաները։ Հրդեհը հանգցրին. ներկայացումը կայացաւ։

ՄԵՐՎ։ Օգազնաց Վասիլևը վաղը թռչելու է Մուրղաբի թագաւորական կալուածքը։

ՏՐԻՊՕԼԻՍ։ Դէռնից հաղորդում են, որ տեղացիները սպանել են ամերիկական գիտական խմբի անդամ Հնապէտ Լակուային։

ԿԻԵՎ։ Հարաւ-արևմտեան երկաթուղագծի հարաւային մասերում ձիւնախառն փոթորիկ է։

ՌԱՇՏ։ Եկան գեներալ Ֆիդարօվը և Դաղվինի զօրամասի առաջին խումբը։

ԿԻԵՎ։ Պարզվեց, որ Կուրօվսկիի գինախանութից յափշտակել են 83 աղբճանակ և 1,600 փամփուշտ։

ԿԵՐՉ։ Ծովի վրա ուժեղ փոթորիկ է։

ՎԻԼՆԱ։ Հաստատվում է ակցիօներական ընկերութիւն մի միլիօն ռուբլի դրամագլխով՝ Կօվնայի մօտերը գտնվող Բիրշտան բժշկական կուրօրտը առաջնակարգ եւրօպական կուրօրտի վերածելու համար։

ՕԴԵՍՍԱ։ Բացվեց թոքախտի դէմ կռւող ընկերութիւն։

Երէկ փոթորիկը խոշոր վնասներ հասցրեց քաղաքում։

ՎԱՐՇԱՎԱ։ Բրիստօկայա կայարանում ձերբակալվեցին 15 հոգուց բաղկացած բրաունինգներով և մաուզէրներով զինված մի աւազակախումբ։

ՎԼԱԴԻՎՕՍՏՕԿ։ Եկաւ Գօնդատտին։ Անտառաբոյժերի և ագրոնօմների համագումարը որոշեց Ուսուրեան երկրում հաստատել անտառաբուժական - ագրոնօմիական բիւրօ։

ՏԻՐԱԺ

II Փոխառ. խաղարկու տոմսերի

խաղացված մարտի 1-ին 1911 թ.

	№№ սէրիայի	№№ տոմսի
Տարած գումար 200,000 ր.	14542	23
75,000 „	8877	20
40,000 „	10322	25
25,000 „	4731	19
10,000-ական ռուբլի	8090	33
	16342	11
	5201	13
8,000-ական ռուբլի	15636	23
	16719	41
	18250	24
	15827	12
	18248	36
5,000-ական ռուբլի	13919	5
	17413	35
	1402	19
	4795	9
	13289	49
	8708	46
	5200	14
	14013	30

1000-ական ռուբլի

№№ սէրիայի	№№ տոմսի	№№ սէրիայի	№№ տոմսի	№№ սէրիայի	№№ տոմսի
7938	31	18705	64	8622	24
10269	15	4585	21	17350	32
2420	6	7379	6	94	9
16653	27	2615	17	5044	3
8444	32	5751	48	9676	48
12889	1	19962	19	8723	26
14898	34	14805	23		

500-ական ռուբլի

№№ սէրիայի	№№ տոմսի	№№ սէրիայի	№№ տոմսի	№№ սէրիայի	№№ տոմսի
5517	15	11476	9	16146	42
19760	23	18529	2	11309	35

4414	9	17079	19	7106	25
7517	7	4673	28	1898	34
7361	24	4950	43	3965	14
798	9	6455	21	8137	20
16648	25	7421	31	5134	6
19334	13	4039	32	6052	33
3287	8	12701	14	7447	8
12714	5	18309	11	12393	22
11955	11	19208	5	7316	25
14585	22	5061	26	10914	39
881	22	19995	44	1491	4
6846	7	10908	29	17534	11
17344	12	8316	22	10618	35
5984	4	4791	25	19824	12
403	31	11930	13	10151	12
4579	36	14483	17	4059	3
13433	37	7127	19	11548	37
14881	42	9185	32	12304	12
19233	2	4200	10	14019	49
13277	19	14617	38	12548	44
1302	36	8258	18	15810	45
2823	43	2408	17	18619	11
334	50	17110	18	3552	36
9301	7	9359	27	256	24
15458	33	19640	29	7606	48
6137	26	9152	3	55	8
7267	22	13703	23	12178	32
7454	1	12216	20	12781	39
2217	34	12773	21	905	22
3952	33	12147	37	10310	1
10452	5	11590	11	15637	17
10546	3	3258	2	12153	1
16235	22	7850	42	10504	45
12301	48	15790	4	11330	1
4495	12	5418	41	16960	46
13242	5	11998	45	3924	32
4321	5	5976	50	1799	47
5271	34	19654	35	17733	9
16372	45	322	43	17170	17
3262	7	6157	27	11645	23
14328	33	2235	20	5694	17
11970	48	8247	47	16514	18
7211	2	9023	35	10735	28
985	9	18189	16	8040	2
11980	43	16283	38	6168	12
19892	35	1397	21	19592	48
5072	7	14187	5	1531	29
5348	45	19049	25	9868	36
3507	29	4226	15	13488	26
19777	37	1475	18	2678	44
13797	37	18442	42	12121	23
11129	34	7350	11	10839	33
3321	28	17039	18	18617	23
15010	46	1252	3	19901	41
5861	29	16800	31	17307	40
16787	38	754	45	5796	43
6512	43	5816	36	1422	6
5248	24	13970	29	11815	43
11564	45	17240	21	12452	27
10416	29	18920	11	14745	46
6425	21	9526	42	4847	4
7842	11	12937	20	1625	48
11535	48	11545	29	15880	46
3646	26	497	5	8491	21
4779	41	18213	46	3184	45
1096	6	624	34	579	1
12214	32	17079	22	9606	12
7107	17	15960	11	15688	1
5894	2	863	4	17160	20
11814	35	2211	30	9259	22
2893	23	14524	48	48911	48
19385	31	18732	40	8412	24
18990	36	14972	31	1625	24
10253	12	13884	4	2202	47
10362	22	763	38	15149	48
13447	24	18315	21	4985	20
3162	44	1216	31	11088	25
11504	38	1508	14	14407	42
15445	20	18555	1	2987	19
17011	45	478	29	11038	18
7618	36	19129	47	17159	27
18626	19	15054	6	10539	16
2638	32	5747	12	1529	3
14513	30	7941	16	11865	21
17358	4	17613	30		

Հանգած տոմսեր

№№ սէրիայի	№№ սէրիայի	№№ սէրիայի	№№ սէրիայի	№№ սէրիայի
11192	18333	1181	8492	16217
9093	15985	13628	18387	15450
14997	17782	710	11919	8708
6620	12432	1777	1089	356
9671	19032	14460	3253	12019
11649	19960	11711	8838	12898
13973	6748	15420	18750	15319
5311	19521	9074	7504	13860
14448	12709	4474	12484	3653
9167	17118	1319	1462	17064
10432	4694	272	4962	11907
18327	5702	3921	18020	8626
2202	8871	15578	4737	1624
4041	17438	18213	440	10411
497	14129	6053	12444	18569
13076	5822	4157	8677	6036
12258	10042	15649	5966	9243
3749	7992	17853	6664	5231
12883	19162	9398	2168	7183
7370	13449	16702	18649	5361
5333	7424	19302	16874	16361
11794	314	4317	8295	12410
17551	7738	5647	2227	10299
17206	5226	5679	18961	18408
4012	1497	1401	16761	5801
17801	19770	7998	19569	10912
952	19886	12244	9309	3042
14954	12827	4483	13665	18626
14430	19773	14762	11223	17406
5282	18269	11241	1378	6918
15284	5954	10781	4505	1692
10369	14035	3108	9782	8616
11177	4283	7085	2485	2107
10835	13753	19766	149	474
13051	4853	3556	1402	8274
208	190	19664	9268	4341
18612	2933	11657	14711	2488
8722	11932	3372	1183	309
18857	5000	841	17413	17040
18773	6958	9228	17689	3893
19478	859	16254	16173	9111
4514	10267	3450	14389	17245
19898	18155	16279	13110	11931
3606	368	14276		

Խմբագիր՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Ե. ՏԵՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՌՈՒՍ ՆՈՐԱԳՈՅՆ ԳՐՈՂՆԵՐ

Լոյս են տեսել

1) Դ. Այզման։ «Հանգոյցի լուծումը», թարգմ. Օ. Գենջեանի 3 կ.
2) Լէօնիդ Անդրէեվ։ «Անզգուշութիւն» թարգմ. Օլգա Գենջեանի 5 կ.
3) Կսենիա Մօրօզովա։ «Ինչու են ջախջախված երջանկութեան թևերը», թարգմ. Յակովբ Գենջեանի 3 կ.
4) Ա. Ի. Կուպրին։ «Տրամվայում», թարգմ. Օ. Գենջեանի 5 կ.
5) Օսիպ Դիմօվ։ «Վեստալուհի» թարգմ. Յակովբ Գենջեանի 5 կ.

ՏՊԱԳՐՎՈՒՄ Է
և մի քանի օրից լոյս կը տեսնի
Ֆեօդոր Սօլօգուբի Նօվելլա, «Ոսկէ սանդուխք», թարգմ. Յակովբ Գենջեանի։

Պատրաստվում են տպագրութեան համար հետևեալ հեղինակների գրուածները. Եվգենիյ Չիրիկօվ, Սերգէյեվ-Ցենսկի, Բօրիս-Զայցեվ, Ֆեօդոր Սօլօգուբ, Րեմիզօվ, Սերգէյ Գօրօդեցկիյ և այլն։

Վաճառվում են Թիֆլիսի բոլոր գրավաճառանոցներում։

Գումարով առնողներին 20% զեղչ և ճանապարհածախսը հրատարակչի վրա։ Ուղարկվում է և վերադիր վճարով։ Փոքր քանակութեամբ պահանջողները կարող են ուղարկել դրամի փոխարէն պօստային մարկաներ։

Դիմել՝ Тифлисъ, Елизаветинская 114, Акопу Генджіану.

(Կ.Հ.) 114. 20—11

ՄԻՆՉԵՒ ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ

„Աղբիւր-Տարազի“ խմբագրութիւնը, գիջանելով բազմաթիւ ուսուցիչների, ծնողների և աշակերտների թախանձանքին, որոշեց շարունակել դպրոցական աշակերտների հասցէով մինչև Ծաղկազարդ ընդունել բաժանորդագրութիւն հետևեալ պայմաններով՝

I. ԱՂԲԻՒՐ և ԱՌՈՂՋԱՊԱՀ . . . . տարին 2 ր.
II. ԱՂԲԻՒՐ, ԱՌՈՂՋԱՊԱՀ և ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀ տարին 3 ր.
III. ԱՂԲԻՒՐ, ԱՌՈՂՋԱՊԱՀ, ԱՂԲԻՒՐԻ ԱԿՈՒՆՔ, ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀ, ՏԱՐԱԶ, ԳԵՂԱՓՆՋԻԿ, ՕՐԱՑՈՅՑ, ԱՐՈՋԱ, ՈԳԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ . . . տարին 5 ր.

Ծաղկազարդից յետոյ այլևս ոչ մի բացառութիւն։ «Աղբիւր», տարեկան 3 ր., ԱՂԲԻՒՐ-ՏԱՐԱԶ, բոլոր յաւելուածներով և պրէմիաներով 10 ր. (Արտասահման 18 ր.)։

Այն դպրոցներն ու գրադարանները, որոնք 10 ր. փոխարէն 5 ր. են ուղարկել, նրանք կը ստանան միայն ԱՂԲԻՒՐ և ԱՌՈՂՋԱՊԱՀ։

Ապառիկ կամ մաս-մաս բաժանորդագրութիւն չէ ընդունվում։

Հասցէն՝ (ТИФЛИСЪ. Редакція «АГБЮРЪ-ТАРАЗЪ».
(TIFLIS (Caucase). Diréction AGBUR-TARAZ.

(Շ. Հ.) 30. 0—4

„ԳՈՒՏՏԵՆԲԵՐԳ“ գրավաճառ. վաճառվում են

«Տնտեսագիտական գրոյցներ», Կարիշևի, Թ. Ջալալեանի . . . 40 կ.
«Հասարակական գաղափարները», Իշխանեանի . . . . . 1 ր. —
«Դէպի Արարատ», Ա. Մխիթարեանի . . . . — 40 »
«Տանուտէր Օհանը», հետաքրքրական գրոյց . . . . — 8 »
«Երգեր և վէրքեր», Աւ. Իսահակեանի, վերջին լրիւ տպագրութիւն . 1 — »
«Քեօր-Օղլիի արկածները». Քեօր-օղլին կալանաւոր, Քեօր-օղլին Ջաղացպան, Քեօր-օղլիի Թուրը . . . . . . — 15 »
«Մօլլա-Նասրէդդինի առակները և Հարոս» . . . — 30 »
«Նամակագիրք», բազմաթիւ ձևերով և օրինակներով . . . — 50 »
«606-ը և սիֆիլիս», բժ. Խաչատրեանի . . . — 15 »
«Գիւղացի Բիւտները», հետաքրքրական վէպ . . . 1 » 25
«Անդրկովկասի հողային պայմանները», Հ. Մուսայէլեանի . . — 20 »
«Հայ ժողովրդական առասպելները Մովսէս Խորենացու Հայոց Պատմութեան մէջ», Մ. Աբեղեանի . . . . 1 » 50 »
«Սեղանի գիրք նորապսակների համար», Գ. Մել. . . . — 30 »
«Յարութիւն», Տօլստօյի, 2 հատոր, Պօլսոյ տպ. . . . 1 » 30 »
«Կիլիկեան արհաւիրքը», պատկերազարդ, Պարթևեանի . . . — 75 »
«Մեծապատիւ մուրացկաններ», Պարոնեանի, նոր տպագր. . . — 60 »
«Բժշկվողներ», մանկական պիէս 1 գործ. . . . — 10 »
«Լեռնականք», Կովկասի ժողովուրդների համեմատական ազգագրութիւն, Գ. Տէր-Պօղոսեանի . . . . . — 50 »
«Նուպար փաշայի կենսագրութիւնը», Պօղոս փաշայի և Նուպար փաշայի պատկերով . . . . . . — 50 »
«Կեղծ հանճարներ», Ձ. Եսայեանի . . . . — 70 »

Դիմել՝ Книжный магазинъ „ГУТТЕНБЕРГЪ“, Галустяну.

(Ու. Հ.) 199 2—2

ԱԿՑԻՕՆԵՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ „ԳՐԱՄՕՖՕՆ“

ԿՈՎԿԱՍԻ ԵՒ ԱՆԴՐԿԱՍՊԵԱՆ ԵՐԿՐԻ

ՔԱԺԱՆՄՈՒՆՔ

Թիֆլիսում, Գօլօվինսկի պր. № 9.

ԿԱՐԵՒՈՐ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ!

ՔԱՒԱԿԱՆԱՉԱՓ ԷԺԱՆԱՑՎԱԾ ԵՆ ԳՆԵՐԸ ԳՐԱՄՄՕՖՕՆԱՅԻՆ ՊԼԱՍՏԻՆԿԱՆԵՐԻ

«ԳՐՈՂ ՀՐԵՇՏԱԿ»

մարկայով—

ՊԼԱՍՏԻՆԿԱՆԵՐԻ ՆՈՐ ԳՆԵՐԸ.	ր.	կ.
10″ սեւ էտիկէտով, երկկողմ	2	—
12″ » »	3	—
7″ շագանակագոյն »	—	75
10″ » »	1	50
12″ » »	2	—

Օգտվեցէք առիթից և շտապեցէք «ԳՐԱՄՄՕՖՕՆ» ԱԿՑԻՕՆԵՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ խանութը.

Պահեստում կան ՄԵԾ ՔԱՆԱԿՈՒԹԵԱՄԲ ՊԼԱՍՏԻՆԿԱՆԵՐ՝ ռուսերէն, մօլօրոսերէն, պարսկերէն, թուրքերէն, հայերէն, վրացերէն և այլ օտար լեզուներով։

ՁՐԻ ՊԱՀԱՆՋԵՑԷՔ ԿԱՏԱԼՕԳԸ ԵՒ ԼՐԱՑՈՒՑԻՉ ՑՈՒՑԱԿԸ։

(Կ. Հ.) 164. 20—6

Типографія канцеляріи Намѣстника Его Императорскаго Величества на Кавказѣ, Лорисъ-Меликовская улица, домъ казенный.